

A Gazdasági Versenyhivatal és a Versenytörvény ismertsége és megítélése a vállalkozók körében

Kutatási jelentés

**A kutatást a Gazdasági Versenyhivatal megbízásából a TÁRKI Rt. végezte
Kutatásvezető: Sági Matild
A tanulmányt készítette: Hack József**

Budapest, 2003. október

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	3
1. Bevezetés.....	6
2. A magyarországi piaci helyzet értékelése.....	8
2.1 Piaci verseny általában	8
2.2. Verseny a saját vállalat piaci szegmenségben.....	15
2.3. Verseny a saját vállalat beszerzési piacán.....	19
2.4. A piaci versennyel kapcsolatos problémák percepciója.....	23
3. Vállalkozói ismeretek a Versenytörvényről.....	27
3.1. Általános ismertség, információforrások	27
3.2. Részletes ismeretek	37
3.3. Saját vállalkozásának viszonya a Versenytörvényhez	44
4. Vállalkozói ismertek a Gazdasági Versenyhivatalról	49
4.1 Általános ismertség, információforrások, értékelés	49
4.2. Részletes ismeretek	54
4.3. Saját tapasztalatok az Versenyhivatalról.....	59
5. A versenyszabályozás értékelése és a vele kapcsolatos EU-csatlakozási várakozások.....	61
5.1. Jelenlegi versenyszabályozás	61
5.2. Az Európai Unióhoz való csatlakozás várt hatása a versenyszabályozásra	63

Vezetői összefoglaló

Kérdések és módszerek

A Gazdasági Versenyhivatal megbízásából a TÁRKI 2003. október elején telefonos közvélemény-kutatást végzett a magyarországi vállalkozások körében. A kutatás célja a vállalkozói szféra ismereteinek feltérképezése a Versenytörvénnyel, a Gazdasági Versenyhivatallal és általában a magyarországi piaci helyzettel és versenyszabályozással kapcsolatban. Az adatfelvétel standard kérdőívvel, 305 fős mintán, telefonos megkérdezéssel történt. A kutatás eredményeit ahol lehet, összevetettük az egy évvel ezelőtti kutatás során kapott adatokkal.

A legfontosabb eredmények

A piac működéséről vallott nézetek között a liberális álláspont van egyértelmű fölényben, mely szerint döntően (de nem kizárólagosan) a piaci versenynek kell szabályoznia a gazdasági folyamatokat. Ezen az állásponton van a megkérdezett vezetők csaknem fele. Ugyanakkor a megkérdezett gazdasági szereplők többsége szerint a magyar gazdaságot csak részben jellemzi éles piaci verseny, csaknem kétharmaduk állítja, hogy vannak olyan ágazatok ahol erős verseny érvényesül és vannak olyanok, ahol nem. A helyzet értékelése erősen megosztja a vállalatvezetőket: csak egynegyedük szerint megfelelő mértékű a gazdasági verseny a mai Magyarországon, a relatív – igaz, csak háromtizednyi – többség erősebb verseny szeretne.

A saját vállalat piacán tapasztalható gazdasági verseny megítélése jelentős mértékben eltér az általános, Magyarországra jellemző piaci verseny megítélésétől. Itt a cégek vezetői túlnyomórészt erős versenyt látnak, és relatív többségük gyengébb versenynek örülne. Azonban fontos kiemelni, hogy a legnagyobb arányban azok elégedettek a jelenlegi helyzettel, akik nem túl erős – de azért létező – versenyt tapasztalnak maguk, illetve vállalatuk körül.

A beszerzési piacok megítélése a saját piac és az országos helyzet értékelése között van: a válaszadók közel fele erős versenyt tapasztal ott, és körülbelül ugyanennyien vannak, akik

elégedettek is a beszerzési piacukon uralkodó verseny mértékével. Minél erősebbnek ítéli a versenyt vállalatuk beszerzési piacán a megkérdezettek, annál elégedettebbek vele.

Továbbra is elsősorban a nagyvállalatok dominanciája és a politika beavatkozása jelent problémákat a piaci versennyel kapcsolatban – állítják a megkérdezett vállalatvezetők. Vagyis a konkrét problémák szintjén nem a piaci szabályozottságát, inkább annak hiányát érzik problémának a megkérdezettek. Ugyanakkor a jelenlegi versenyszabályozást csak a megkérdezett vállalatvezetők háromtizede tartotta az aktuális követelményeknek megfelelőnek, a többség valamilyen szempontból elégedetlen vele.

A vállalkozói mintába került vállalatok vezetőinek héttizede hallott a Versenytörvényről. A legtöbben újságban, hetilapban, folyóiratban illetve a tévében és a rádióban találkoztak vele. A Versenytörvény tartalmáról csak közepes mértékben tájékozottak a vállalatok vezetői, a helyes ismeretek mellett viszonylag sok az ismerethiány és a téves elképzelés is. Ennek ellenére csak a kérdezettek kétharmada szeretné jobban megismerni a Versenytörvényt.

A Versenytörvényről a válaszadók közel kétharmada tudja, hogy a cégekre, vállalatokra, általában a gazdasági élet szereplőire vonatkozik. A válaszadók fele a gazdasági verseny védelmét említette – helyesen – a törvény céljaként, de 12% tisztában volt azzal is, hogy a fogyasztók tájékozottságának biztosítása is a törvény céljai között szerepel. A felsorolt, és a Versenytörvény tilalma alá eső gazdasági magatartásokról a válaszadók fele-negyötöde tudta, hogy tiltott tevékenység. Legnagyobb mértékben a fogyasztók nem megfelelő informálásáról, legkevésbé a cégek egymás közötti terület-felosztásáról tudták a megkérdezett cégvezetők, hogy a Versenytörvény tilalma alá esnek. A Versenytörvény közbeszerzésekkel kapcsolatos előírásainak ismerete is vegyes képet mutat: a vezetők többsége (hét-nyolctizede) azt ugyan tudja, hogy a törvény tiltja a pályázatok tartalmának és az árajánlatnak az előzetes egyeztetését, de minden második tévesen azt hiszi, hogy a tilalom kiterjed arra a magatartásra is, amikor az ajánlatkérő nem a legjobb ajánlattevőjét választja, egynegyedük pedig még az erőfölényben lévő cégek közbeszerzési tenderen való indulását is törvényellenesnek tartja.

A mintába került vállalkozásoknak csak háromnegyede tud arról, hogy a Versenytörvény rendelkezései rá is vonatkoznak. Igaz, olyan vállalatok is szem előtt tartják viszont a Versenytörvény előírásait, amelyek úgy tudják, rájuk ezek a rendelkezések nem is

vonatkoznak. A mintába került vállalkozások négyötödében az ügyvezető vagy az igazgató felel a Verseny törvény rendelkezéseinek betartására.

A kérdőzött vezetők több, mint kilenczede hallott már a Gazdasági Versenyhivatalról. A legtöbben újságokból, folyóiratokból, valamint az elektronikus médiából tudnak a Versenyhivatalról.

A vizsgált vállalatvezetők elenyésző részének van csak személyes (saját cégén keresztül) tapasztalata a Versenyhivattal kapcsolatban. A megkérdezték cégek mindössze 4%-a fordult már valamilyen ügygel a hivatalhoz, és 2%-ukat kereste meg a hivatal valamilyen probléma miatt.

A Versenyhivattal kapcsolatos tájékozottság mértéke a kérdőzettek saját értékelése alapján ma valamivel kisebb, mint egy évvel ezelőtt. A vezetők alig több, mint egytizede tartja megfelelően, és közel kétharmada részben. tájékozottnak magát. Ezt az önbevalláson alapuló értékelést megerősíti, hogy miközben a vezetők túlnyomó többsége tudja, ki fordulhat a Versenyhivatalhoz, és azt is, hogy a hivatal pénzbírságot szabhat ki, addig a Versenyhivatal vizsgálati jogosultságairól többségüknek téves, vagy hiányos elképzelései voltak. Csak egyötödük volt tisztában azzal, hogy a hivatal vizsgálói jogosultak a vállalat minden iratába betekinteni és minden helyiségébe belépni, minden második megkérdezték viszont azt hitte, bármilyen vizsgálathoz az ügyvezető vagy a vállalat jogi képviselőjének engedélye szükséges.

A saját tapasztalatok hiánya és a viszonylagos értékű tájékozottság mellett nem meglepő, hogy a Versenyhivatal munkájának értékelésére idén is csak a megkérdezték fele vállalkozott. Az érdemi választ adók legnagyobb csoportja, az összes megkérdezték vezető több, mint egynegyede megfelelőnek tartja a Versenyhivatal munkáját.

A vállalatvezetők versenyszabályozással kapcsolatos tájékozottsága vegyes képet mutat az ország Európai Unióshoz való csatlakozásának következményeit tekintve is. Az Európai Unióhoz való csatlakozás után a megkérdezték kétharmada – indokolatlanul – a verseny szigorúbb szabályozására számít, igaz ugyancsak kétharmadnyian vannak azok is, akik helyesen tudják, hogy az Európai Bizottságnak joga lesz eljárni magyar ügyekben, magyar vállalkozásokkal kapcsolatban.

1. Bevezetés

A Gazdasági Versenyhivatal megbízásából a TÁRKI 2003. október elején telefonos közvélemény-kutatást végzett a magyarországi vállalkozások körében. A kutatás célja a vállalkozói szféra ismereteinek, véleményének, várakozásainak feltérképezése a Versenytvénnyel, a Gazdasági Versenyhivatallal és általában a magyarországi piaci helyzettel és versenyszabályozással kapcsolatban. A kutatás során külön is kitértünk az Európai Unióhoz való csatlakozás várt hatásainak vizsgálatára. Az adatfelvétel standard kérdőívvel, telefonos megkérdezéssel történt. A kutatás a 2002. szeptemberében végzett felmérés folytatása, így ahol erre lehetőségünk volt, összevettük jelen felmérés eredményeit a tavalyi adatokkal.

Terveink szerint a minta 100 kis, 100 közepes és ugyanennyi nagy vállalatot tartalmazott volna, melyek tulajdonosát, üzletvezetőjét interjúvöltük volna meg. A kis (legfeljebb 9 alkalmazottat foglalkoztató) cégek – ide értve az egyéni vállalkozókat is – közül végül 99-et, a közepes (10–49 alkalmazottat foglalkoztató) vállalkozások közül 108-at, a nagy (legalább 50 főt foglalkoztató) cégek közül pedig 98-at sikerült megkérdezni. Az egyes csoportokon belül egyszerű véletlen mintavétellel választottuk ki a mintába került vállalkozásokat, így az alkalmazottak száma alapján kialakított mintacsoportok hűen reprezentálják az adott nagyságú cégek populációját.

A vizsgált vállalatok ágazati megoszlásából érdemes kiemelni az ipari (bányászati, energetikai, gyáripai) vállalkozásokat, amelyek a teljes minta több, mint egyharmadát, 35%-át adják. Ezen kívül a kereskedelmi vállalkozások képeznek még jól körülhatárolható, és a statisztikai elemzés céljából használható – 22%-os – csoportot. Több esetben a mintába került cégek csekély száma nem teszi lehetővé az ágazatonkénti elemzést (mezőgazdaság, szállítás és közlekedés, pénzügyi szolgáltatások, oktatás és kultúra, egészségügy), egy esetben pedig maga a kategória túl heterogén (egyéb szolgáltatások). Ez utóbbi probléma viszont végső soron vissza vezethető az előbbire, a sok különböző szolgáltatást végző céget ágazatonként kevés vállalkozás reprezentálja a mintába, így az ő esetükben is le kell mondanunk a külön elemzésről.

A mintába került cégek egyötödét Budapesti székhelyükön vagy telephelyükön értük el, 21%-ukat valamelyik megyeszékhelyen, 41%-ukat ennél kisebb városban, és 18%-ukat községben.

A válaszadók szocio-demográfiai jellemzői természetesen eltérnek a lakosságra jellemző paraméterektől, hiszen vállalatok tulajdonosairól, vezetőiről van szó. A válaszadók kétharmada férfi, 34%-a nő volt. Mindössze 5%-ukról mondható el, hogy még nem töltötte be a 30. életévét, másrészt csak 11%-nyian vannak azok is, akik legalább 60 évesek. A többség középkorú, negyvenes (26%) vagy ötvenes (37%) éveiben jár. További 20% 30-39 éves.

Túlnyomórészt olyan válaszadókkal beszélünk, akik legalább részben tulajdonosai is annak a vállalkozásnak, amelyiket megkerestük. A válaszadók 24% többségi tulajdonosa vállalatának (ide soroltuk az egyéni vállalkozókat is), kicsivel többen (26%-nyian) vannak azok, akik jelentős résztulajdonnal rendelkeznek a vállalkozásból. Minden ötödik megkérdezett állította, hogy csak kisebb részesedése van a cégben, míg háromtizednyien mondták, hogy egyáltalán nem tulajdonosai a vállalatnak. A válaszadók túlnyomó többsége, csaknem háromnegyede (74%-a) legfelsőbb szintű vezető volt, míg egynegyedük (26%-uk) második szintű vezetőnek vallotta magát. (Az egyéni vállalkozókat legfelsőbb szintű vezetőnek tekintettük.)

Egyértelmű — és nem meglepő — összefüggést találtunk a vállalkozás mérete és a válaszadó tulajdonosi pozíciója illetve beosztása között. Míg a kisvállalkozások 55%-ában a többségi tulajdonossal sikerült beszélünk, addig a közepes méretű (10-49 főt foglalkoztató) cégek esetében már csak 15%-ban beszélhettünk a többségi tulajdonossal, 36%-ban pedig más jelentős résztulajdonossal, addig a nagy vállalkozások esetében többnyire olyan válaszadókkal beszélünk, akiknek vagy egyáltalán nincs tulajdonrészük a cégben (49%), vagy csak kisebb részesedést mondhatnak a magukénak (34%). A kért beosztása és a vállalkozás mérete között hasonló összefüggést találtunk: a kisvállalkozások 87%-ában a legfelsőbb szintű vezetővel beszélhettünk, a közepes méretű cégek esetében 71%-ban értük el ezt, a nagy vállalkozások válaszadói közül viszont már csak alig kétharmadnyi (64%) tartozott a legfelsőbb szintű vezetők táborába.

Az elemzés során a *vállalkozás* paramétereit vetettük össze a kapott válaszokkal, a *válaszadó* személyes adatait nem tekintettük releváns tényezőnek. Ez alól kivételt képez a válaszadó tulajdonosi pozíciója, amit fontos elemzési szempontként kezeltünk.

2. A magyarországi piaci helyzet értékelése

2.1 Piaci verseny általában

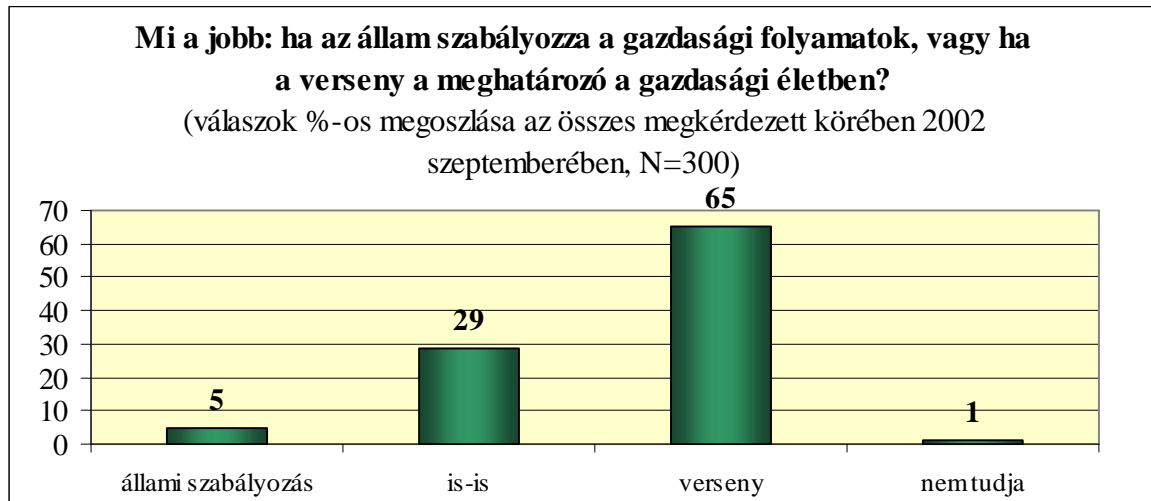
A gazdasági folyamatok állami illetve spontán önszabályozásáról vallott nézetek alapján a vállalkozói szféra egyértelműen inkább liberálisnak, mint paternalistának tekinthető. Így volt ez egy évvel ezelőtt is, amikor némileg másképp tettük fel a kérdést a válaszadóknak.

A válaszadók 9%-a szerint az a jobb, ha kizárólag a piaci verseny szabályozza a gazdasági folyamatokat. A megkérdezett vezetők relatív többsége, 47%-a, ha nem is ennyire, de alapvetően liberális gazdasági elveket vall, ők azok, akik szerint döntően a piaci versenynek kell szabályoznia a gazdasági folyamatokat. A vállalatvezetők második legnagyobb csoportja, 40%-a, kvázi semleges álláspontra helyezkedett, azt állítva, hogy a gazdasági folyamatok szabályozásában körülbelül azonos mértékű állami és piaci szerepvállalás vezet optimális eredményre. Elenyésző kisebbséget alkotnak azon megkérdezettek, akik többé-kevésbé az állami beavatkozás pártján állnak: mindössze a vállalatvezetők 1%-a vélekedett úgy, hogy kizárólag az államra kellene bízni a gazdasági folyamatok szabályozását, és további 2%-uk vélekedett úgy, hogy ha nem is kizárólagosan, de döntően az állam feladata a gazdasági élet irányítása. (1% nem tudott érdemi választ adni a kérdésre.)

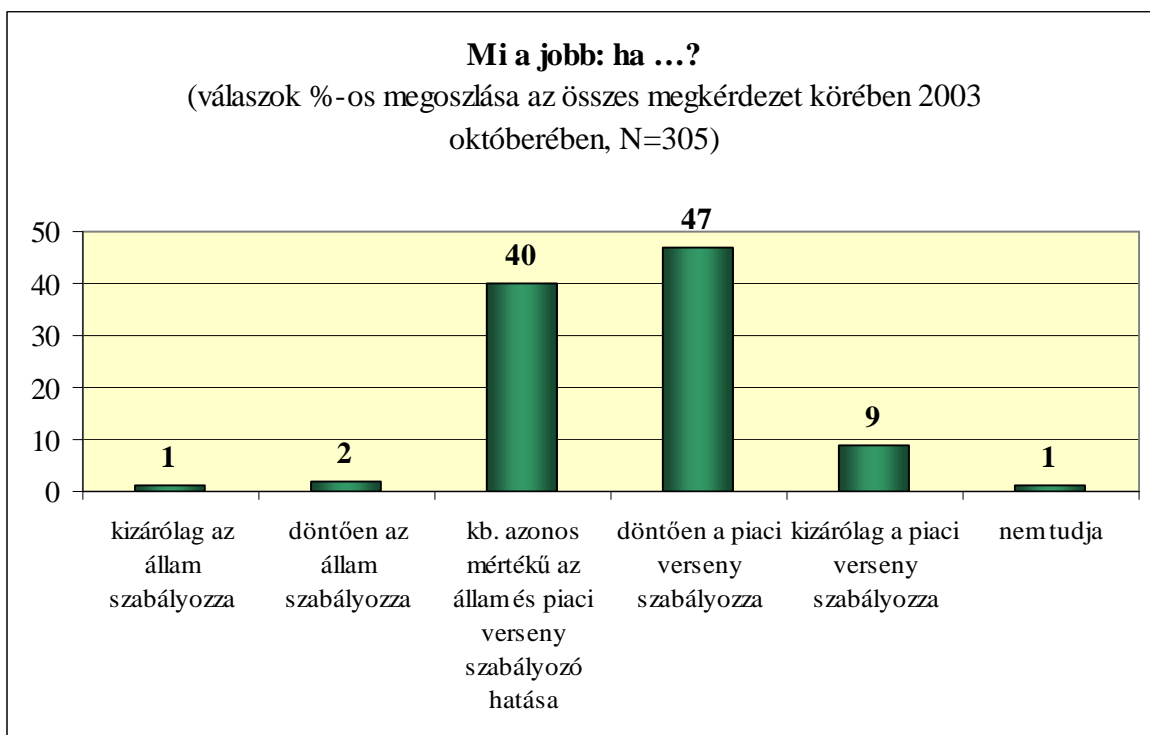
Tavaly arra kértük a megkérdezett vezetőket, hogy egyértelműen mondják meg, az állami szabályozás vagy spontán piaci verseny pártján állnak. Akkor a megkérdezett piaci szereplők közel kétharmada (65%-a) egyértelműen úgy vélte, hogy az állami szabályozásnál jobb, ha a verseny meghatározó a gazdasági életben. 5%-uk éppen az ellenkező véleményen volt, azaz az állami szabályozás mellett tör pálcát, míg 29% köztes véleményt képviselt, azaz a piaci mechanizmusok hatását és az állami szabályozást egyaránt el tudta fogadni.

A két felmérés eredménye közti különbséget feltehetően az magyarázza, hogy 2002-ben dichotóm választási szituáció elé állítottuk a megkérdezetteket, és ebben az esetben kevesebben tértek el az előre megadott válaszlehetőségektől a semleges, "is-is" válasz irányába, mint idén, amikor egy 5-fokú skálán mértük a piaci szabályozással kapcsolatos attitűdöket.

1. tábla

2. tábla

A "lassier fair" elvétől a totális állami szabályozásig tulajdonképpen az iskolában szokásos ötfokú skálán jelezték véleményüket a megkérdezett vezetők. Ezen osztályozási séma kereti között az ötös jelenti a neoliberális eszmékkel való maximális szimpátiát, míg az egyes azok teljes tagadását, az állam piaci beavatkozása melletti kiállást. Az ötfokú osztályozás megkönnyíti a vizsgált csoportok véleményének összehasonlítását.

Mindenekelőtt fontos kiemelni, hogy minden statisztikai szempontból releváns csoport inkább a piaci mechanizmusok nyújtotta gazdaság önszabályozást támogatja. A megfigyelhető különbségek tehát relatívak, valójában csak azt mutatják, hogy az átlagoshoz képest jobban vagy kevésbé támogatják adott csoport tagjai a piaci mechanizmusok állami beavatkozástól mentes működését.

Általában elmondható, hogy minél nagyobb egy vállalkozás, annál inkább előnyben részesíti a vegyes szabályozás valamely fajtáját, amelyben az állam is kisebb-nagyobb szerepet kap a piac megrealizálásában; más megközelítésben: a kisebb vállalatok vezetői elkötelezettebbek a szabad piaci mechanizmusok mellett.

Ágazati besorolás szempontjából kevés csoport nagysága éri el a statisztikai összehasonlításhoz szükséges méretet, ugyanakkor az ezen csoportokba – vagyis ágazatokba – tartozó vállalatvezetők: az iparral, kereskedelemmel, illetve más szolgáltatással foglalkozó vállalkozások megkérdezett vezetői az átlagnál nagyobb arányban preferálták a piac spontán önszabályozását.

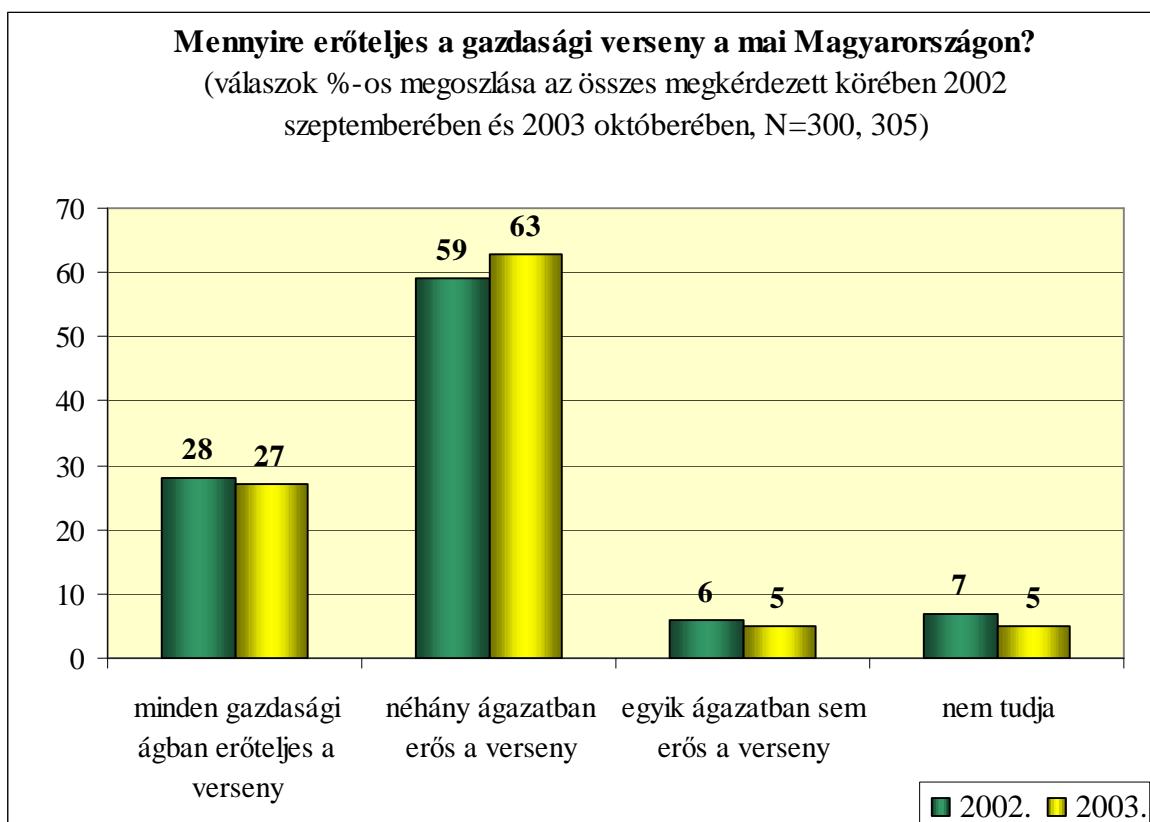
A fővárostól a falvak felé haladva egyre kevésbé szimpatikus a megkérdezett vállalatvezetők számára a gazdaság piaci irányítása. A válaszok tendenciája alapvetően megfelel a piaccal kapcsolatos lakossági attitűdök – más kutatásokban kimutatott – alakulásának.

Úgy tűnik, valamelyest a tulajdonosi pozíció is hatással van a kért piaccal kapcsolatos attitűdjeire, ugyanis leginkább azok a vállalatvezetők voltak a piac önszabályozásának hívei, akik többségi tulajdonosai vállalkozásuknak. (Természetesen ez a kért kör túlnyomórészt kisvállalkozások többségi vagy kizárólagos tulajdonosait jelenti.)

A megkérdezett gazdasági szereplők többsége továbbra is úgy véli, hogy a magyar gazdaságot csak részben jellemzi éles piaci verseny, vannak olyan ágazatok ahol erős verseny érvényesül és vannak olyanok, ahol nem. A megkérdezettek 63%-a volt ezen az állásponton, ami nem tér el lényegesen az egy évvel korábbi 59%-os aránytól. Az előbbi vegyes választ adók mellett, 27%-nyi megkérdezett vélelmezi, hogy minden ágazatban erős verseny folyik. (Tavaly szinte ugyanennyien, 28%-nyian voltak ezen a véleményen.) Összességében tehát azok vannak többségben, akik piaci versenyt vélnek felfedezni a magyar gazdasági életben. Ellenkező véleményt rendkívül kevesen, mindössze 5%-nyian vallanak;

tavaly szeptemberben is hasonló arányt mértünk, akkor 6%-nyian hitték, hogy a gazdaság egyik területén sem érvényesülnek a piaci verseny mechanizmusai. (További 5% nem tudott választ adni a kérdésre.)

3. tábla

A vállalatok paraméterei és a vállalatvezető tulajdonosi pozíciója ugyan továbbra is befolyásolja a válaszok megoszlását, de minden vizsgált csoportban domináns véleménynek számít, hogy vannak ágazatok, amelyekben erős a verseny, és vannak, amelyekben nem annyira.

A 10 főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató vállalatok vezetői az átlagnál sarkosabban fogalmazzák: másoknál nagyobb arányban állítják, hogy minden területen éles piaci verseny van, ahogy azt is, hogy egyáltalán nincs piaci verseny. A közepes vállalatok vezetői között éppen ellenkezőleg, azok vannak felülreprezentálva, akik vegyesnek látják a magyar gazdaságot, ugyanakkor közöttük az átlagnál többen vannak azok is, akik minden területen éles versenyt látnak, és szinte egyáltalán nincs közöttük olyan, aki sehol sem találkozik piaci versennyel. A nagy, legalább 50 főt foglalkoztató vállalatok válaszadóira az jellemző, hogy az

átlagosnál kisebb arányban vannak közöttük azok, akik a piaci versenyt az egész magyar gazdaság meghatározó jellemzőjének tartanák.

A kereskedelmi – és valamelyest az ipari – vállalatok vezetői az átlagosnál nagyobb arányban voltak azon a véleményen, hogy minden területen élénk a verseny.

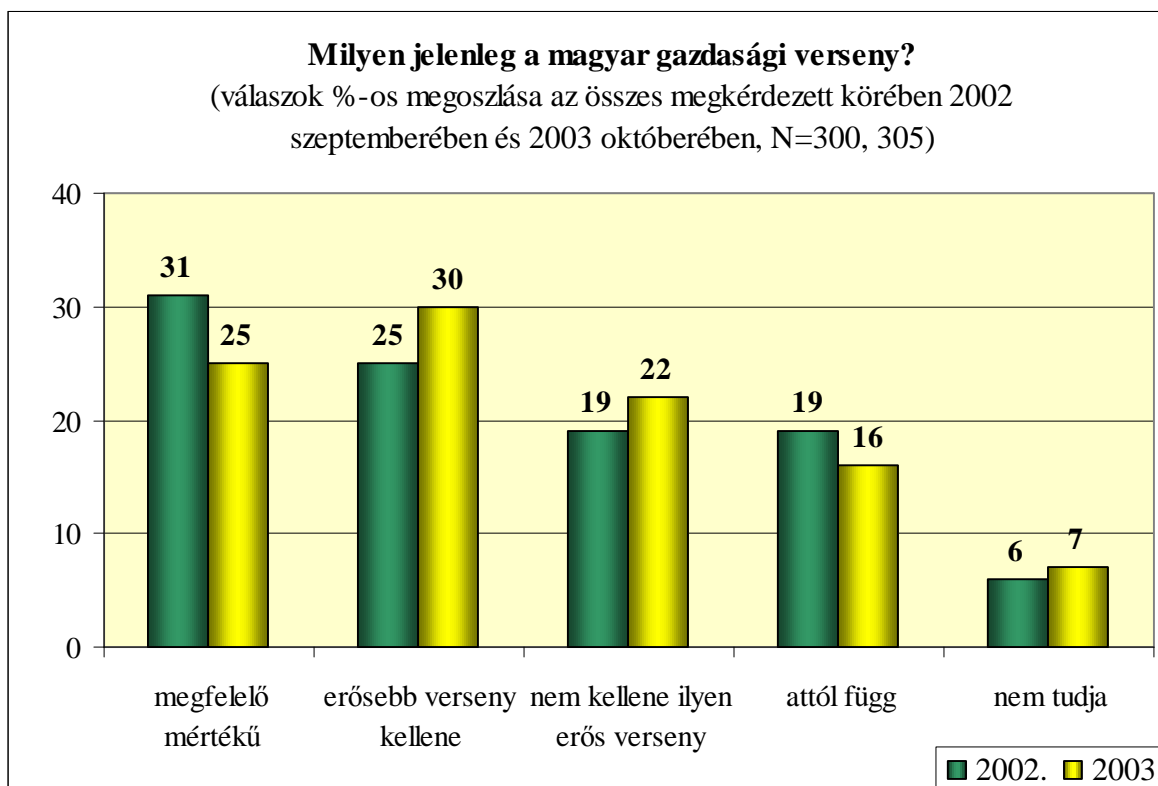
A települési hierarchia hatása nem egyértelmű. Az mindenesetre megállapítható, hogy a fővárosban a legalacsonyabb azok aránya, akik általánosnak látják a piaci versenyt, míg a nem megyei jogú városokban dolgozó vezetők között éppen azok vannak az átlagosnál többen, akik szerint a magyar gazdaság minden ágazatában erős a piaci verseny .

Legkevésbé azok a vállalatvezetők látnak minden ágazatban erős versenyt, akik többségi tulajdonnal rendelkeznek a cégükben.

A jelenlegi helyzetnek, a magyarországi piaci verseny aktuális erősségének értékelés akárcsak egy évvel ezelőtt, most is erősen megosztja a kérdezett vállalatvezetőket. A vállalkozói mintába került személyek legnagyobb csoportja, háromtizede erősebb verseny szeretne. Minden negyedik megkérdezett szerint viszont éppen megfelelő mértékű a gazdasági verseny Magyarországon. De alig vannak kevesebben (22%-nyian) azok is, akik jobban örülnének annak, ha nem lenne ilyen erős a piaci verseny. További 16%-a a megkérdezetteknek nem tudott egyértelmű véleményt mondani, és az „attól függ ” választ adta, 7% pedig egyáltalán nem tudott felelni a kérdésre.

Az egy évvel ezelőtti eredményekhez képest csak kisebb elmozdulások történtek az egyes véleménycsoportok relatív nagyságában, amiből nem vonhatók le statisztikailag megalapozott következtetések. Összességében inkább a véleménymegoszlás állandósága, vagyis a kérdezettek erős megosztottsága érdemel figyelmet, továbbá az, hogy a többség nem tartja indokoltnak, hogy kisebb mértékű legyen a piaci verseny.

4. tábla

A nagyvállalatok vezetői másoknál nagyobb arányban tartanák szükségesnek, hogy erősödjön a verseny a hazai piacon.

A kereskedelmi vállalatok vezetői éppen ellenkezőleg, az átlagosnál nagyobb arányban szeretnék mérsékeltebb piaci versenyt.

A fővárosi vállalatok vezetői között találtuk a legtöbb bizonytalan válaszadót: összesen kétötödük nem tudott egyértelmű választ adni a kérdésre, vagyis ennyien voltak, akik vagy "attól függ" vagy "nem tudom" választ adtak. A megyeszékhelyeken megkérdezett vezetők körében viszont az átlagosnál magasabb volt a piaci verseny jelenlegi fokával elégedettek aránya. A községi vállalatok vannak a legkevésbé megelégedve a jelenlegi állapottal.

A válaszadók tulajdoni hányada valamelyest összefügg a válaszok megoszlásával, de a hatás akárcsak a települési hierarchia esetében, itt sem lineáris. A jelentős, de nem többségi tulajdonnal rendelkező válaszadók másoknál nagyobb arányban tartják túl erősnek a versenyt a magyar gazdasági életben. Akiknek pedig ennél is kisebb tulajdoni hányaduk van

vállalatukban, azokról elmondható, hogy másoknál kevésbé elégedettek a jelenlegi helyzettel, igaz ennek oka elsősorban bizonytalanságuk.

Az, hogy ki hogyan értékeli a helyzetet, függ attól is, milyenek érzékeli azt. A jelenlegi helyzet percepciója és értékelése közti összefüggés gyakorlatilag ugyanolyan mintázatot mutat, mint egy évvel ezelőtt. Akik szerint minden ágazatban erős verseny van, azok másoknál nagyobb arányban tartják megfelelőnek a helyzetet, míg akik egyetlen ágazatban sem látnak igazi versenyszituációt, azok között mindössze egyetlen megkérdezett akadt, aki megfelelőnek találta volna a jelenlegi állapotot. Nem meglepő az sem, hogy akik általában erős piaci versenyt látnak minden ágazatban, azok az átlagosnál jóval kisebb mértékben erősítenék tovább a versenyt, viszont nagyobb arányban örülnének a versenyhelyzet mérséklődésének. Ezzel szemben, akik úgy látják, a hazai gazdaságot egyáltalán nem hatja át a versenyszellem, azok túlnyomó többsége erősebb versenyt szeretne.

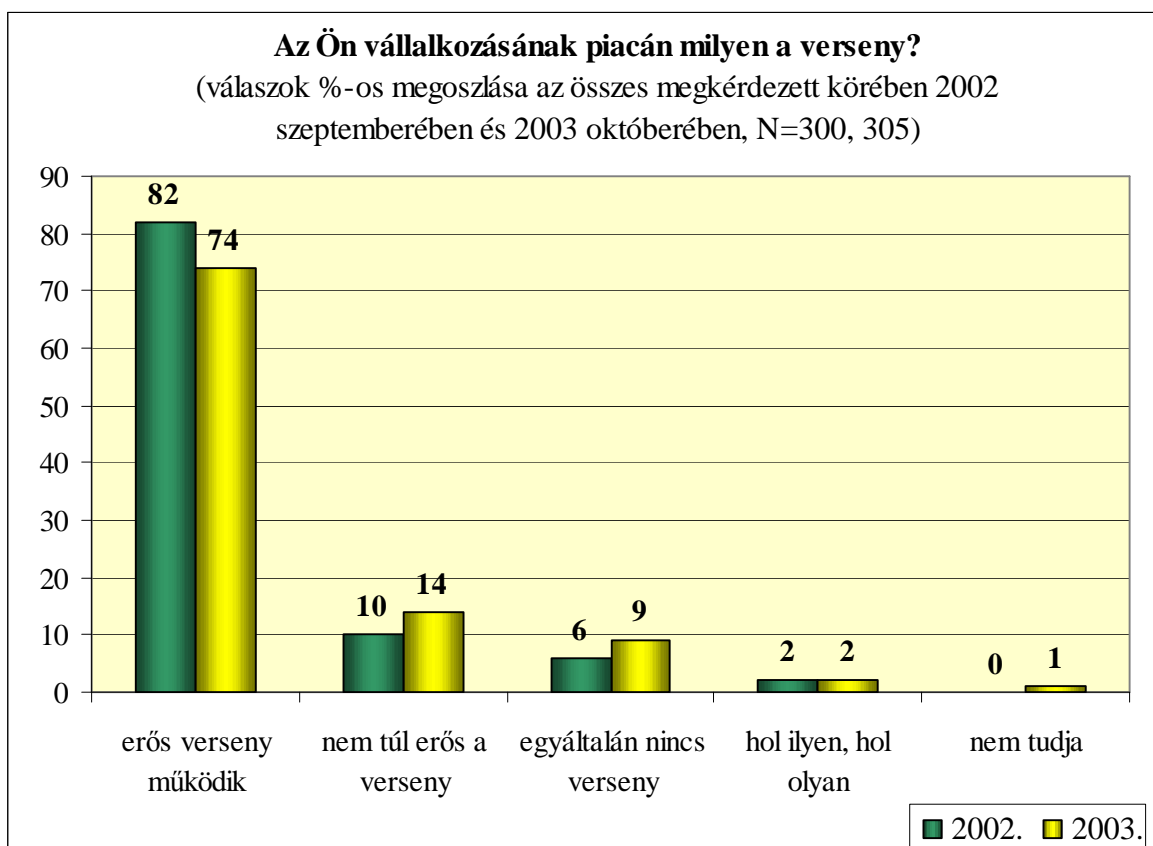
5. tábla

			Véleménye szerint mennyire erőteljes a gazdasági verseny a mai Magyarországon				Összesen
			minden ágazatában erőteljes verseny van	vannak olyan ágazatok, ahol erős a verseny, van, ahol nem	egyik ágazatban sincs komoly verseny	nem tudja	
Véleménye szerint milyen mértékű a gazdasági verseny a mai Magyarországon	megfelelő mértékű gazdasági verseny	N	32	39	1	4	76
		Oszlop %	38,6%	20,4%	6,7%	25,0%	24,9%
	erősebb verseny kellene	N	8	71	12	1	92
		Oszlop %	9,6%	37,2%	80,0%	6,3%	30,2%
	nem kellene ilyen erős verseny	N	36	32			68
		Oszlop %	43,4%	16,8%			22,3%
	attól függ	N	5	40	1	3	49
		Oszlop %	6,0%	20,9%	6,7%	18,8%	16,1%
	nem tudja	N	2	9	1	8	20
		Oszlop %	2,4%	4,7%	6,7%	50,0%	6,6%
Összesen	N	83	191	15	16	305	
	Oszlop %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	

2.2. Verseny a saját vállalat piaci szegmenségben

A saját vállalat piacán tapasztalható gazdasági verseny megítélése jelentős mértékben eltér az általános, Magyarországra jellemző piaci verseny megítélésétől. A vállalati mintába került cégek megkérdezett vezetőinek háromnegyede (74%-a) arról számolt be, hogy azt a piaci szegmenst, amelyben saját vállalatuk is mozog erős verseny jellemzi. Csak 14%-uk állította, hogy nem túl erős a verseny, és alig egytizedük (9%-uk), hogy nincs is verseny vállalatuk piaci környezetében. További 2% pedig azt válaszolta, hogy hol ilyen, hol olyan a verseny azon a piacon, amelyen vállalata mozog. Az egy évvel ezelőtti felméréshez képest valamelyest csökkent a verseny érzékelt erőssége a vállalatok közvetlen gazdasági környezetében, de még így is lényegesen magasabb maradt, mint az ország gazdasági életének egészére jellemzőnek vélt szint.

6. tábla

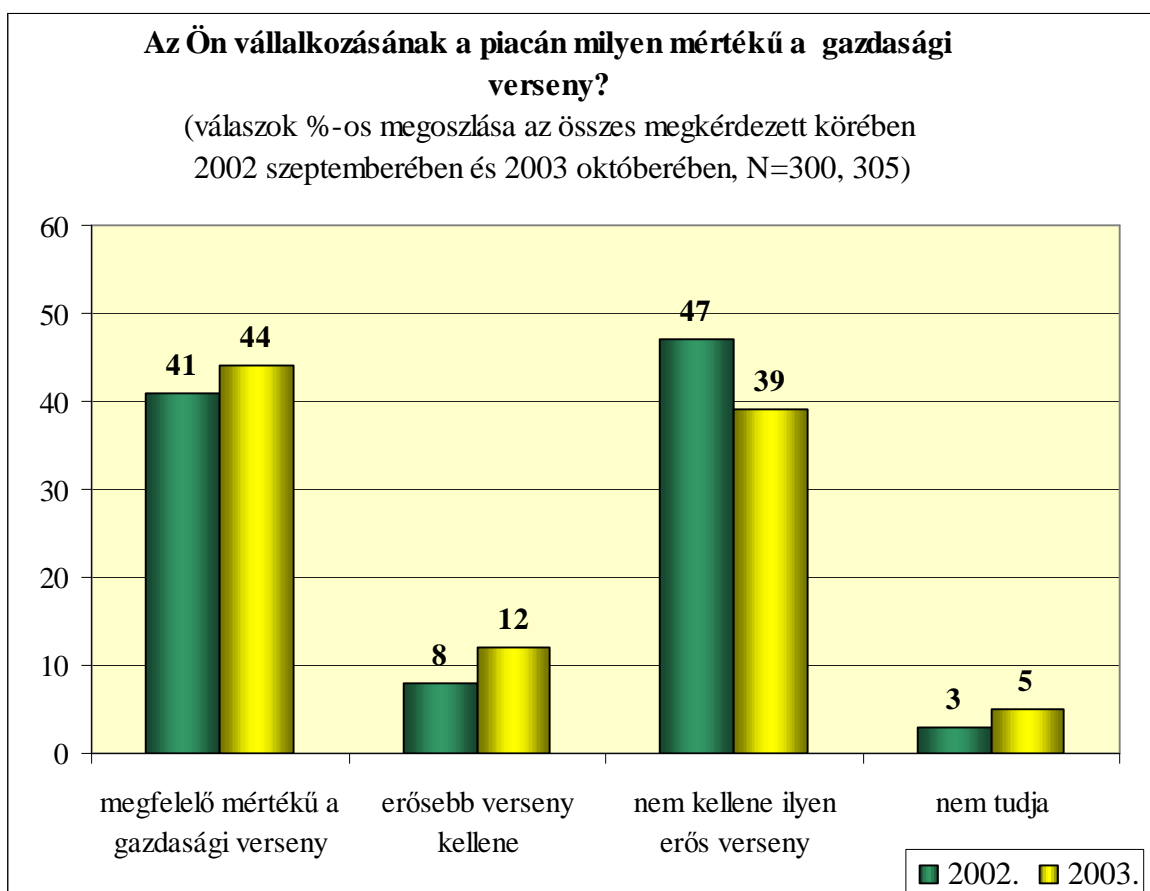
A vállalatméret nem befolyásolja azt, hogy a kérdezettek hány százaléka tartja erősnek a versenyt cége piacán, a kisvállalkozásoktól a nagy cégekig bezárólag minden esetben körülbelül a válaszadók háromnegyede volt ezen a véleményen. Ugyanakkor a kisvállalkozások képviselői az átlagosnál valamivel nagyobb arányban érzik úgy, hogy az általuk megcélzott piaci szegmensben egyáltalán nincs verseny.

A kereskedelmi cégek vezetői másoknál jóval nagyobb arányban számoltak be arról, hogy ágazatukban kíméletlen verseny folyik.

A települési hierarchia hatása markáns: míg a községekben az átlagosnál kisebb, addig a fővárosban nagyobb arányban számoltak be saját területükön erős versenyről a megkérdezett vállalkozók.

Azon a piacon, amelyen saját vállalata is mozog a megkérdezettek relatív többsége, 44%-a megfelelő mértékűnek tartja a verseny erősségét. Igaz, nem sokkal vannak kevesebben (39%-nyian) azok sem, akik gyengébb versenynek örülnének. Ezzel szemben sokkal kevesebben, 12%-nyian vannak, akik erősebb versenyt szeretnének. (5% nem tudott véleményt formálni a kérdésről.) Az egy évvel ezelőtti felméréshez képest csökkent azok aránya, akik gyengébb versenyt szeretnének saját piacukon, és ezzel párhuzamosan valamelyest nőtt azoké akik inkább a verseny erősödését szeretnék látni, vagy éppen elégedettek a jelenlegi helyzettel.

7. tábla

A saját területükön folyó verseny mértékével legkevésbé a kisvállalkozások, leginkább a közepes méretű vállalatok vannak megelégedve. A legfeljebb 9 főt foglalkoztató vállalkozások képviselői másoknál jobban örülnének, ha kisebb lenne a verseny saját piacukon.

Az ipari vállalkozások az átlagosnál valamivel kevésbé elégedettek a jelenlegi állapotokkal, és jobban örülnének a verseny mérséklődésének. A kereskedelmi vállalkozások ugyan nagyobb mérték tartják megfelelőnek a jelen helyzetet, de még az átlagosnál is kisebb arányban lelkesednének fel a verseny erősödésétől.

A települési hierarchia hatása itt is rendkívül erős. A kisebb településektől a főváros felé haladva folyamatosan nő azon vállalatvezetők aránya, akik megfelelő mértékűnek tartják a versenyt saját ágazatukba és valamelyest csökken azoké, akik mérsékelni szeretnék azt. Igaz, éppen a fővárosi válaszadók között vannak a legkevésbé azok, akik szerint erősebb versenynek kellene működni saját piacukon.

A vállalatukban többségi tulajdonnal rendelkező válaszadók az átlagosnál kisebb arányban tartják megfelelőnek a verseny jelenlegi mértékét, és valamivel jobban örülnének annak csökkenésének, ugyanakkor a nem többségi, de jelentős tulajdonrészrel rendelkező válaszadók másoknál kicsivel elégedettebbek a status quoval. Legkevésbé azok mérsékelnék a versenyt saját piacukon, akiknek egyáltalán nincs tulajdonrészük vállalatukban.

Ahogy a magyarországi gazdasági helyzetre vonatkoztatva leírtuk, úgy a saját piaci szegmensre is igaz az, hogy a helyzet értékelése, megítélése nagymértékben függ annak percepciójától. Akik erős versenyszituációt tapasztalnak, azok többnyire jobban örülnének egy kevésbé éles versenynek, és az is elmondható, hogy minél gyengébbnek ítéli valaki a versenyt, annál nagyobb arányban igényli annak erősödését, erősítését. Fontos kiemelni, hogy a legnagyobb arányban, 65%-ban azok elégedettek a jelenlegi helyzettel, akik nem túl erős versenyt tapasztalnak maguk, illetve vállalatuk körül. Összességében csak megerősíthetjük az egy évvel ezelőtt leírtakat: a megkérdezett vállalatvezetők sem a verseny hiányát, sem a túl erős versenyhelyzetet nem „szeretik”, és többnyire egy közepes mértékű, nem túl erős, de azért egyértelműen tapasztalható piaci versenyt gondolnak ideálisnak a saját piaci szegmensükben.

8. tábla

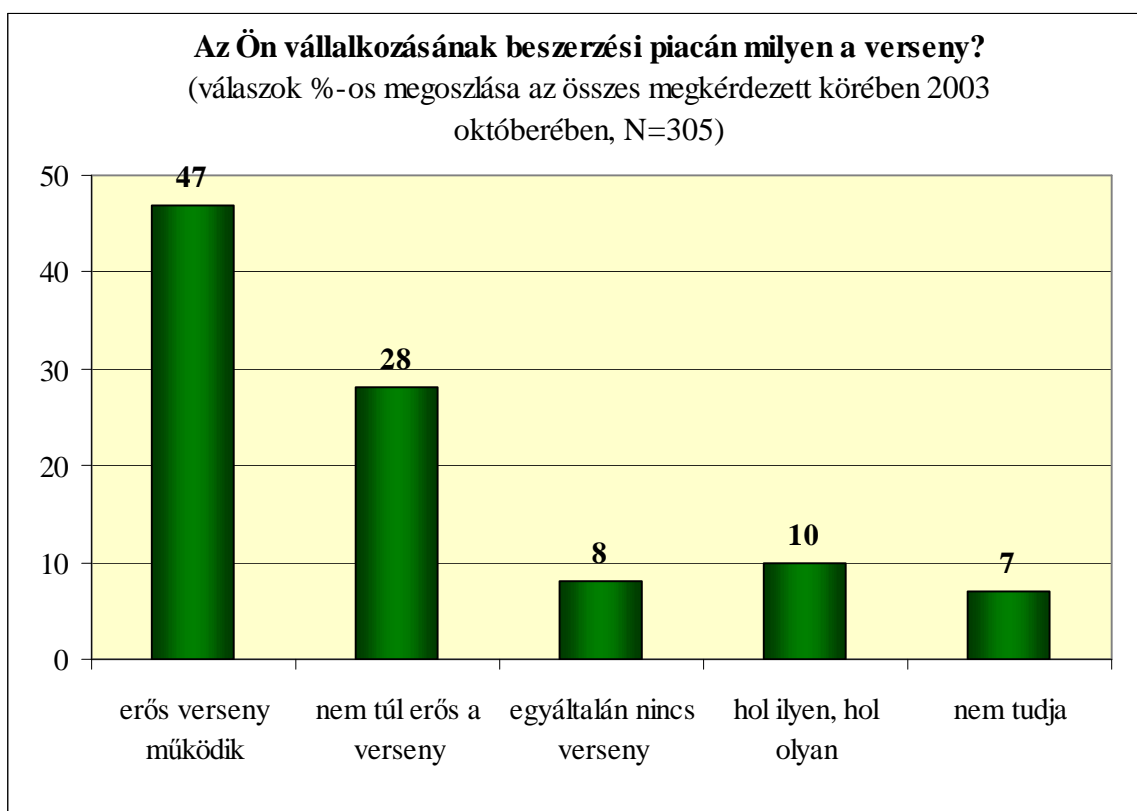
			És az Ön vállalkozásának piacán milyen a verseny					Összesen
			erős verseny működik	nem túl erős a verseny	egyáltalán nincs verseny	hol ilyen, hol olyan	nem tudja	
Véleménye szerint az Ön vállalkozásának piacán milyen mértékű a gazdasági verseny	megfelelő mértékű gazdasági verseny	N	96	28	9	1	1	135
		Oszlop %	42,5%	65,1%	34,6%	16,7%	25,0%	44,3%
	erősebb verseny kellene	N	9	12	13	1		35
		Oszlop %	4,0%	27,9%	50,0%	16,7%		11,5%
	nem kellene ilyen erős verseny	N	113	3	2	2		120
		Oszlop %	50,0%	7,0%	7,7%	33,3%		39,3%
	nem tudja	N	8		2	2	3	15
		Oszlop %	3,5%		7,7%	33,3%	75,0%	4,9%
Összesen	N	226	43	26	6	4	305	
	Oszlop %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	

2.3. Verseny a saját vállalat beszerzési piacán

A vizsgált vállalatok piacán tapasztalható verseny a konkurrensokkal kapcsolatos viszonyt határozza meg. Idén egy másfajta viszonyról, a vállalatok gazdasági környezetének egy másik területéről is kikérdeztük a mintába került vállalatok vezetőit, beszerzési piacukról.

Összességében a megkérdezett vállalatvezetők a magyar gazdaságra általában jellemzőnek tartottnál nagyobb, de a saját piacukon tapasztaltnál kisebb mértékűnek tartják a beszerzési piacukon működő versenyt. A válaszadók csaknem fele (47%-a) úgy látja, vállalata beszerzési piacán a verseny "farkastörvényei" érvényesülnek, míg ennek ellenkezőjéről, a verseny teljes hiányáról kevesebb, mint egytizedük (8%-uk) számolt be. Ennél lényegesen többen voltak, akik köztes vagy éppen ambivalens véleményüknek adtak hangot: 28% szerint van, de nem túl erős a verseny vállalata beszerzési piacán, míg 10% hol ilyen, hol olyan a helyzet, nem lehet egyetlen meghatározással jellemezni. (További 7% pedig nem tudott választ adni a kérdésre.)

9. tábla

A közepes méretű vállalkozások vezetői másoknál valamivel kisebb arányban érzik úgy, hogy vállalatuk beszerzési piacán erős a verseny.

A kereskedelemmel foglalkozó vállalatok viszont éppen ellenkezőleg, az átlagosnál nagyobb mértékben számoltak be erős versenyről a beszerzési piacukon.

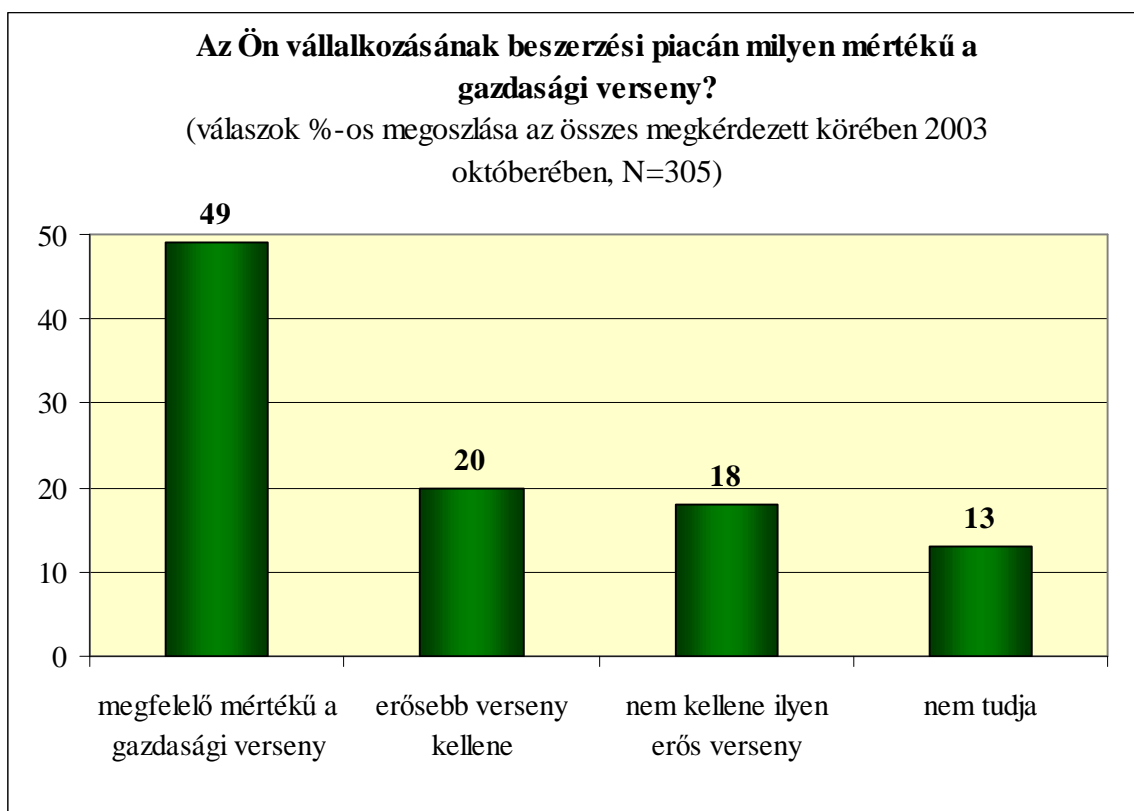
A településtípusok közti különbségek csak kis mértékben befolyásolják az egyes választípusok egymáshoz viszonyított súlyát, ugyanakkor megfigyelhető, hogy a községekben és kisebb városokban működő vállalatok megkérdezettjei másoknál nagyobb arányban számoltak be gyenge, de érezhető piaci versenyről beszerzési piacukon.

A kérdezettek tulajdoni hányadának nincs szisztematikus hatása a válaszok megoszlására.

Vállalata beszerzési piacán uralkodó verseny mértékét értékelve a válaszadók fele (49%-a) elégedettségének adott hangot. Ez azt jelenti, hogy a kérdezett vállalatvezetők – a verseny erőssége szempontjából – valamivel elégedettebbek beszerzési piacuk helyzetével, mint a saját piacukon tapasztalt állapotokkal, nem is beszélve a lényegesen kedvezőtlenebbnek ítélt országos helyzettel. Az inkább elégedetlenek között csaknem ugyanolyan arányban találunk olyan válaszadókat, akik erősebb versenyt preferálnának vállalatuk beszerzési piacán (20%), és olyanokat, akik éppen ellenkezőleg, túlzottnak tartják a verseny jelenlegi szintjét ott (18%). Igaz, meglehetősen magas, 13%-os a bizonytalanok aránya is.

A saját illetve a beszerzési piacon tapasztalt verseny erősségének megítélése maximálisan önérdékkövető, és átlagos (azaz nem kiemelkedően költség-hatékony) piaci szereplőket feltételezve – szinte bármilyen piaci viszonyok között – a következőképpen alakulna: a saját piacon túl erős (már-már fojtogató) a verseny, míg a beszerzési piacon nem elég erős, még mindig túl magasak a beszerzési árak. A megkérdezett vállalatvezetők véleménye tendenciáját tekintve hasonló képet mutat, hiszen saját vállalkozása piacán csak a megkérdezett vállalatvezetők 12%-a erősítené a versenyt, beszerzési piacán viszont 20% látna szívesen erősebb versenyt; ugyanakkor saját piacán 39%-uk tartja túlzott mértékűnek a versenyt, míg beszerzési piacukon kevesebb, mint fele ennyien (18%-nyian) vélekednek így.

10. tábla

A cégnagyság hatása a vállalatok beszerzési piacán tapasztalható piaci verseny mértékének értékelésére nem szisztematikus.

Az ipari vállalkozások megkérdezett vezetői az átlagosnál kicsivel nagyobb arányban látnának szívesen erősebb versenyt beszállítóik piacán, míg a kereskedelmi vállalkozások körülbelül hasonló mértékben térnek el az átlagtól, csak éppen ellenkező irányban, azaz vezetőik közül valamivel többen gondolják túl erősnek a beszerzési piacukon megfigyelhető versenyt. Minden nem változtat azon a tényen, hogy mindkét vállalatcsoportban a domináns vélemény, amelyet a megkérdezett körülbelül fele osztott, az volt, hogy megfelelő mértékű a verseny a beszerzési piacukon.

A megyeszékhelyeken megkérdezett vezetők az átlagosnál elégedettebbek e tekintetben, és kisebb mértékben szorgalmazzák a verseny erősítését a beszerzési piacukon, míg a kisebb városokban működő vállalkozások vezetői valamivel nagyobb mértékben támogatnák az erősebb versenyt.

Vállalatuk többségi tulajdonosai másoknál kisebb mértékben tartják megfelelőnek a vállalatuk beszerzési piacán uralkodó versenyt, igaz, körülbelül ugyanolyan arányban erősítenék illetve gyengítenék azt. A cégükben csak kisebb részesedéssel rendelkező megkérdezettek viszont az átlagosnál elégedettebbek a jelenlegi helyzettel, és más vezetőknél kisebb arányban örülnének a beszerzési piacon tapasztalható verseny élénkülésének.

A beszerzési piacon tapasztalható verseny percepciója és megítélése szoros összefüggést mutat. **Minél erősebbnek ítéli a versenyt vállalatuk beszerzési piacán a megkérdezettek, annál elégedettebbek vele.** Akik úgy látják, beszerzési piacukon erős verseny van, 57%-ban tartják megfelelőnek a verseny mértékét, míg akik a verseny hiányáról számoltak be, csak 35%-ban elégedettek a helyzettel. Mint már utaltunk rá, a saját piacon uralkodó verseny percepciója és megítélése ettől némiképp eltérő, a megkérdezettek vállalatvezetők ez esetben inkább a mérsékelt versenyt tartják előnyösnek.

11. tábla

			És az Ön vállalkozásának beszerzési piacán milyen a verseny					Összesen
			erős verseny működik	nem túl erős a verseny	egyáltalán nincs verseny	hol ilyen, hol olyan	nem tudja	
Véleménye szerint az Ön vállalkozásának beszerzési piacán milyen mértékű a gazdasági verseny	megfelelő mértékű a gazdasági verseny	N	81	44	8	16	1	150
		Oszlop %	56,6%	51,2%	34,8%	51,6%	4,5%	49,2%
	erősebb verseny kellene	N	13	33	9	5		60
		Oszlop %	9,1%	38,4%	39,1%	16,1%		19,7%
	nem kellene ilyen erős verseny	N	46	5	3			54
		Oszlop %	32,2%	5,8%	13,0%			17,7%
	nem tudja	N	3	4	3	10	21	41
		Oszlop %	2,1%	4,7%	13,0%	32,3%	95,5%	13,4%
Összesen	N	143	86	23	31	22	305	
	Oszlop %	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100%	100,0%	

2.4. A piaci versennyel kapcsolatos problémák percepciója

Akárcsak egy évvel ezelőtt, arról is megkérdeztük a mintába került vállalatok vezetőit, milyen – a versennyel kapcsolatos – problémákat éreznek a magyar gazdasági életben. A megkérdezettek hat problémáról mondhattak véleményt, továbbá lehetőséget kaptak arra is, hogy egy egyéb, a felsoroltak között nem szereplő probléma gyakoriságáról is véleményt mondjanak. (Ezzel a lehetőséggel a megkérdezettek csekély hányada élt.) A problémák listája megegyezik a tavalyival, így közvetlenül összehasonlíthatjuk a két adatfelvétel során kapott eredményeket.

A problémák rangsorában egyetlen különbség van, az is a lista végén: idén helyet cserélt a korábban ötödik helyezett probléma, vagyis az, hogy nehéz hozzáférni a beszerzési forrásokhoz, és a tavalyi hatodik nehézség, a piac túlzott állami szabályozása.

Továbbra is igaz, hogy a megkérdezettek szerint elsősorban a nagyvállalatok dominanciája és a politika beavatkozása jelent problémákat a piaci versennyel kapcsolatban. Az előbbit a megkérdezettek 80%-a, az utóbbit 69%-a tartotta nagyon jellemzőnek a magyar gazdasági életre. (Egyik esetben sincs lényeges eltérés a tavaly szeptemberi eredményekhez képest.) Fontos kiemelni, hogy a politika beavatkozása nem, vagy legalábbis nem csak a gazdasági élet állami túlszabályozását jelenti, hiszen ezt a problémát csak a megkérdezettek háromtizede említette, mint nagyon gyakori nehézséget. A harmadik leggyakrabban említett probléma, hogy a vállalatok nem tartják be a verseny szabályait. Ezt a problémát tavaly három megkérdezett közül kettő említette, idén csak kettőből egy. Ahogy azt is, hogy nehéz hozzáférni az értékesítési lehetőségekhez. (Egy évvel ezelőtt még csaknem hattizednyien vélték ezt nagyon jellemzőnek a magyar gazdasági életre.) Ezeknél a problémáknál lényegesen kevesebben, háromtizednyien tartják nagyon jellemzőnek a piac túlszabályozottságát - ennek a problémának a súlya nem változott lényegesen a megkérdezettek válaszai alapján. Az, hogy egy hellyel mégis előrébb került a listán annak köszönhető, hogy több, mint 10%-kal kevesebben tartják ma nagyon gyakorinak a beszerzési forrásokhoz való hozzáférés nehézségeit, mint egy évvel ezelőtt. Jelenleg a megkérdezett vállalatvezetőknek csak 22%-a tartja ezt a magyar gazdaság jellemző problémájának.

Továbbra is érvényes az egy évvel ezelőtt tett megállapítás: **nem annyira a piac szabályozottságát, mint inkább annak hiányát (pl. politikai beavatkozás, monopóliumok kialakulásának lehetősége), vagy a szabályok áthágását látják problémának a magyar vállalkozók.**

A három legjellemzőbbnek tartott probléma érzékelésének különbsége a vizsgált vállalatcsoportokban a következőképpen alakult:

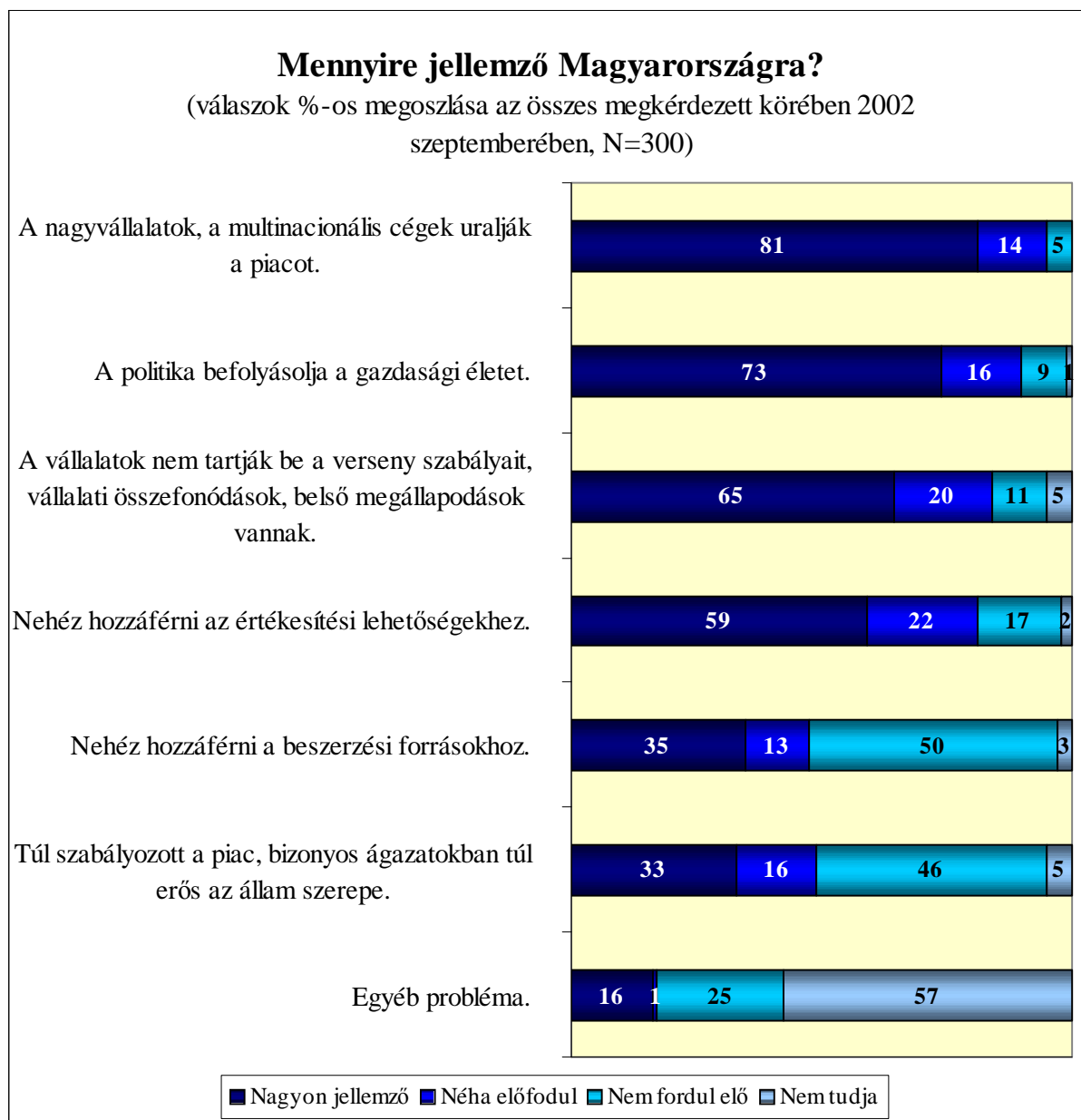
Bármely vállalatípust vizsgáljuk, a túlnyomó többség véleménye mindig az, hogy a nagyvállalatok uralma rendkívül jellemző a magyar piacra. De még a rendkívül magas mintaátlagnál is valamivel magasabb ez az arány a vállalatukban csak kisebb részesedéssel rendelkező vezetők, továbbá a megyeszékhelyeken dolgozók között. A fővárosi vezetők éppen ellenkezőleg, másoknál kisebb (67%-os) arányban tartják nagyon jellemzőnek a nagyvállalatok piaci dominanciáját.

A cégméret gyakorlatilag egyáltalán nem befolyásolja a válaszadók véleményét a politikai befolyásról. De a kereskedelmi és ipari vállalatok megkérdezett vezetőinek válaszai sem térnek el lényegesen az átlagtól. A válaszadó tulajdonhányada viszont befolyásolja a válaszok megoszlását, akik többségi, vagy jelentős résztulajdonosai vállalatuknak, azok kevésbé tartják jellemzőnek a politikai befolyást, mint azok, akik csak kisebb részesedéssel, vagy még azzal sem rendelkeznek cégükben. Az urbanizációs lejtő hatása sem elhanyagolható, noha nem teljesen lineáris: a megyeszékhelyektől a falvak felé haladva csökken azok aránya, akik nagyon jellemzőnek tartják a politika hatását a gazdasági életre, de a legkevésbé a fővárosiak ítélik súlyosnak ezt a problémát.

A kisvállalkozások vezetői érzik úgy leginkább, hogy nagyon gyakori Magyarországon az, hogy a vállalatok nem tartják be a verseny szabályait. A kereskedelmi szférában tevékenykedő cégek válaszadói viszont másoknál kevésbé tartják jellemzőnek ezt a problémát a hazai gazdasági életre. A vállalat szék- illetve telephelyének otthont adó település típusa jelentős mértékben befolyásolja a válaszok megoszlását. A fővárosi cégek vezetői tartják legkevésbé jellemzőnek a versenyszabályok megszegését, mindössze háromtizedük tartja ezt nagyon jellemzőnek a több, mint 50%-os átlaggal szemben. A megyeszékhelyeken és a falvakban megkérdezett vezetők viszont az átlag fölötti arányban tartották nagyon jellemzőnek a nem fair piaci magatartást. A kért tulajdonrészének nagysága ez alkalommal csak kisebb

mértékben befolyásolta a válaszok megoszlását, leginkább azok értenek egyet azzal a kijelentéssel, hogy nagyon jellemző Magyarországra a versenyszabályok áthágása, akik csak kisebb tulajdonrészrel rendelkeznek vállalatukban.

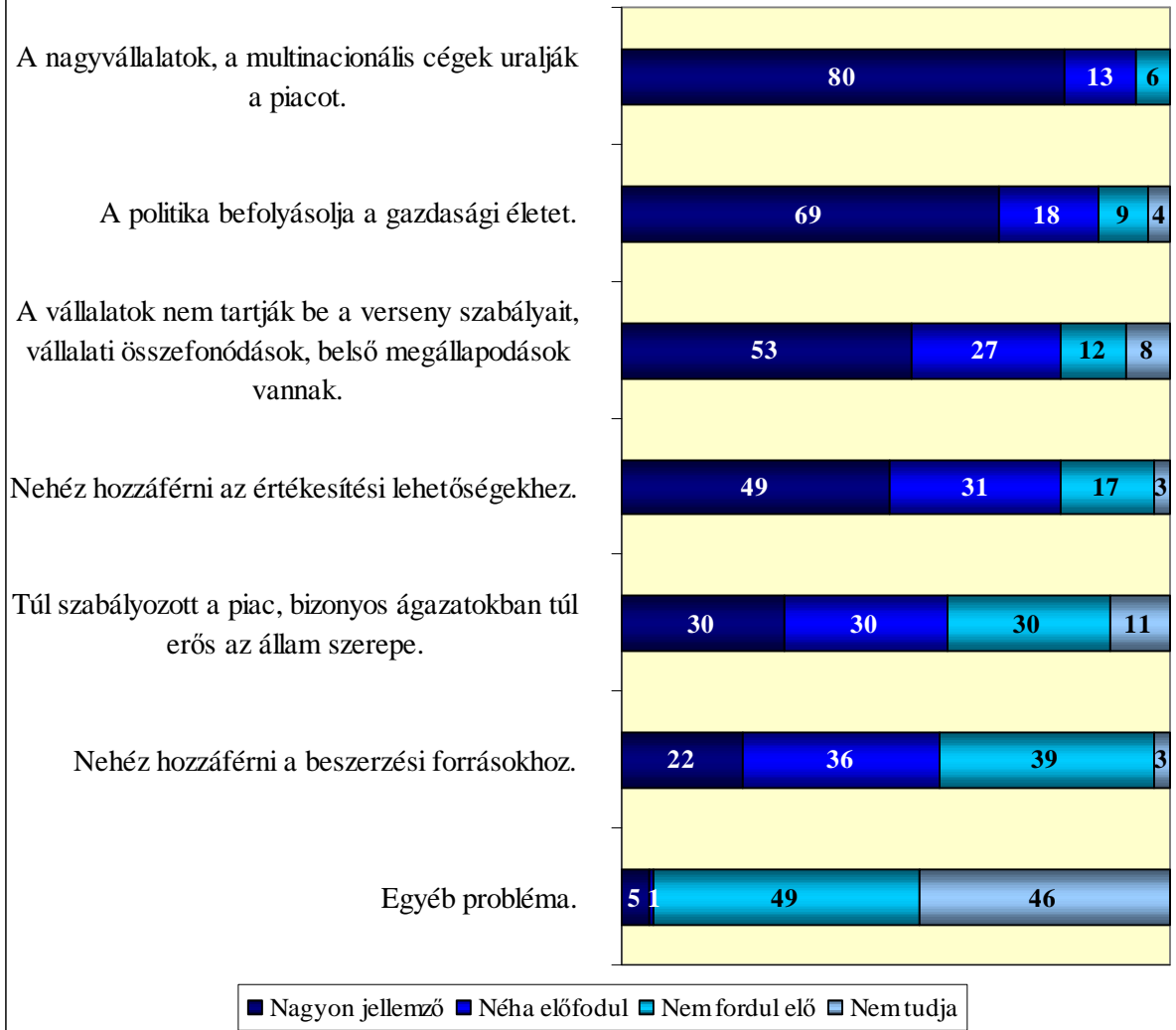
12. tábla

13. tábla

Mennyire jellemző Magyarországra?

(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2003 októberében, N=305)

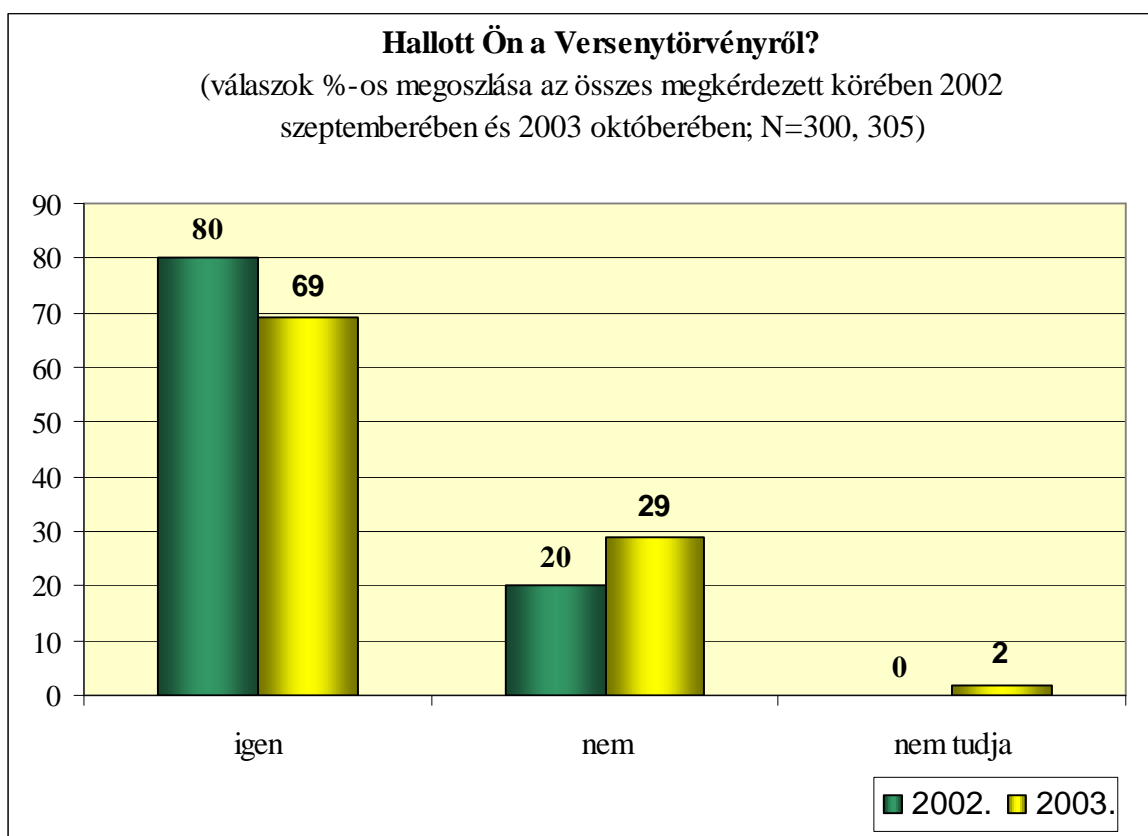

3. Vállalkozói ismeretek a Versenytörvényről

3.1. Általános ismertség, információforrások

A vállalalkozói mintába került vállalatok vezetőinek héttizede (69%-a) hallott a Versenytörvényről. Egy évvel ezelőtt a megkérdezettek négyötöde nyilatkozott így.

14. tábla

Mivel indokolatlannak tűnik a feltételezés, hogy egy év alatt 10%-kal csökkent volna a Versenytörvény ismertsége a magyar gazdasági élet szereplői között, érdemes kitérni a különbség lehetséges okaira.

A különbség egy része adódhat a minta szükségszerű statisztikai hibájából, ami ekkora elemszám mellett – különösen, ha idősoros vizsgálatról van szó – nem csekély. Főleg ha azt is figyelembe vesszük, hogy nem a magyar vállalati szféra reprezentatív mintájáról van szó, hanem annak három különböző nagyságú csoportjának, kategóriájának egyesített mintájáról,

amelyben ennek megfelelően a nagyvállalatok aránya például lényegesen nagyobb, mint a hazai vállalkozások között. Erre a problémára későbbiekben még visszatérünk.

Elvileg elképzelhető lenne, hogy a minta valamiféle szisztematikus változása is felelős lehetne az eltérő eredményekért, de ezt nem támasztják alá az adatok. Egyetlen szisztematikus különbség van a két minta között, ez pedig az, hogy egy évvel korábban szinte kivétel nélkül a cégek első számú vezetőjével sikerült beszélünk, most azonban a megkérdezettek negyede már nem tartozott ebbe körbe. Ez alapján felállíthatnánk egy – amúgy indokolatlan – hipotézist, amely szerint a cégek legfelsőbb döntéshozói tájékozottabbak a Versenytörvényt illetően, mint közvetlen beosztottaik. Ez a feltételezés azonban nem állja meg a helyét, egyáltalán nincs különbség a legfelsőbb szintű vezetők és a második szintű vezetők között a tekintetben, hogy mekkora arányban ismerik a Versenytörvényt.

Harmadrészt elképzelhetők olyan, a mintavételhez és általában a kutatási módszerhez nem kapcsolódó, külsődleges hatások is, amelyeket jelen kutatás keretei között semmiképpen nem tudunk megvizsgálni. (Lehetséges például, hogy a 2002-es felmérés előtt a média vagy annak bizonyos – a cégvezetők egy része által figyelemmel kísért – szegmensei foglalkoztak a Versenytörvénnyel. De hangsúlyozzuk, az ilyen típusú hipotéziseket jelen adatbázison nem tudjuk ellenőrizni.)

A vállalatok mérete jelentősen befolyásolja annak esélyét, hogy vezetőjük hallott-e már a Versenytörvényről. A kisvállalkozások vezetőinek mindössze 51%-a tud a törvényről, míg a közepes méretű cégek megkérdezett vezetői közül 72%-ról, a nagyvállalatok döntéshozóinak pedig 84%-áról mondható el ugyanez. Utaltunk rá, hogy a tavalyi évhez képest idén alacsonyabbnak mért ismertsége a Versenytörvénynek összefügghet azzal, hogy rendkívül speciális mintával dolgozunk. Valóban: ha a különböző nagyságú vállalatok csoportját reprezentáló mintabeli vállalatokat vizsgáljuk, akkor azt tapasztaljuk, hogy a kisvállalkozások vezetőinek véleménye gyakorlatilag nem változott az elmúlt egy év folyamán, tavaly 54%-uk, idén 51%-uk tud a Versenytörvényről. Ellenben a közepes és nagyvállalatok vezetőinek tavalyi és ideji válaszai között rendkívül nagy a különbség. 2002 szeptemberében a legalább 10, de legfeljebb 49 főt foglalkoztató vállalatok vezetőinek 89%-a állította, hogy tud a Versenytörvényről, míg az ennél is nagyobb vállalatok vezetőinek 96%-áról (!) volt elmondható ugyanez. Vagyis a mintába került vállalatok közös jellemzésére használt mutató értékének megváltozása mögött egyértelműen a közepes és a nagyvállalatok vezetőinek

véleménye áll, és a változás nem általánosítható a magyar vállalkozók, vállalatvezetők populációjára. A feltárt probléma elsősorban arra mutat rá, hogy ekkora elemszámú, különböző (csak önmagukban, saját populációjukra reprezentatív) almintákból összeálló minták elemzése során a megfigyelt változások interpretálása különös óvatosságot igényel.

A kereskedelemmel foglalkozó vállalkozások vezetői másoknál kisebb arányban hallottak a Versenytörvényről.

Az egyes településtípusok közötti különbségek csekélyek.

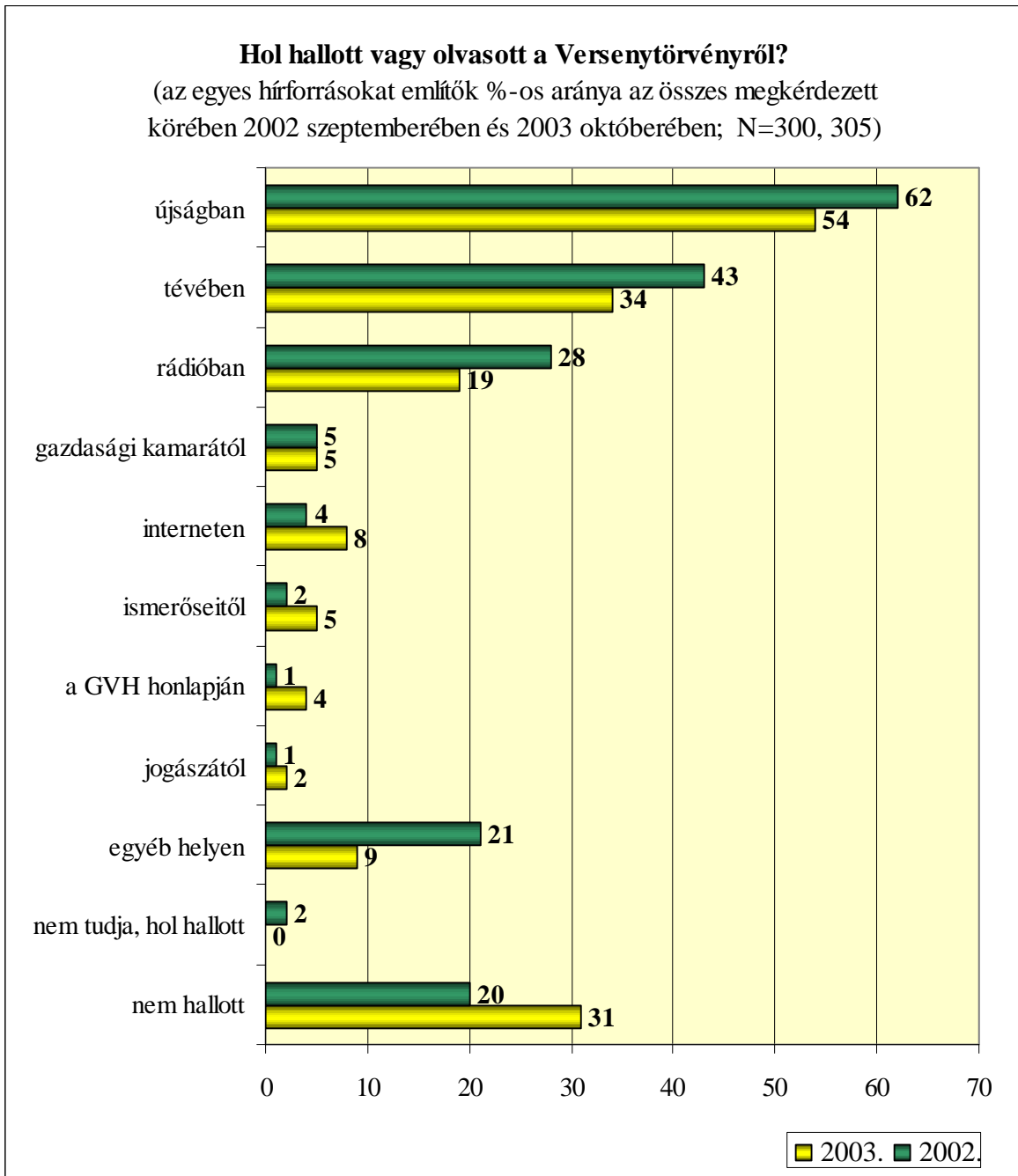
Érezhető a hatása a kérdezett tulajdonhányadának is: a többségi tulajdonosok az átlagosnál jóval kisebb, a nem többségi, de jelentős, valamint az ennél csekélyebb tulajdonhányaddal rendelkezők pedig nagyobb mértékben hallottak a törvényről.

A megkérdezett gazdasági vezetők 31%-a tehát nem is hallott, vagy – ami tulajdonképpen ugyanaz – nem tud róla, hogy hallott a Versenytörvényről. **A legtöbben továbbra is úgy nyilatkoztak, hogy újságban, hetilapban, folyóiratban találkoztak a Versenytörvénnyel, ezt a forrást a megkérdezettek 54%-a említette. 34%-uk hivatkozott a televízióra, mint információforrásra, egyötödük (19%-uk) pedig a rádiót említette. Minden más forrás említési gyakorisága lényegesen elmaradt ezektől a médiumoktól.** A legfontosabb források említési gyakorisága körülbelül 10%-kal elmarad az egy évvel ezelőtti említési gyakoriságuktól, ami valószínűleg egyszerűen a Versenytörvényt ismerők alacsonyabb számából következik.

Interneten a válaszadók 8%-a találkozott a Versenytörvénnyel, ami kétszer akkora arány, mint az egy évvel ezelőtt mért, és figyelembe véve az alacsonyabb ismertségi arányt, valamint az internet terjedését, ez a különbség feltehetően nem csak a mintavételi hibából fakad. A kérdést az idősor következő eleme, azaz a következő felmérés adatai dönthetik majd el egyértelműen. A gazdasági kamarától 5% hallott a törvényről, akárcsak egy évvel ezelőtt, és ugyanennyien vannak azok, akik ismerőseiktől kaptak felvilágosítást a Versenytörvényről. Az interneten történő tájékozódás növekvő súlyáról elmondottakat az is megerősíti, hogy szemben a tavalyi 1%-kal, idén a válaszadók 4%-a számolt be arról, hogy a Gazdasági Versenyhivatal honlapján találkozott a Versenytörvénnyel. Ügyvédjüktől, jogászuktól, jogtanácsosuktól 2%-uk tudott meg valamit a törvényről. További 9% egyéb forrásokat jelölt meg. (Egy válaszadó

természetesen több forrást is megjelölhetett, ezért a említések gyakoriságának összege jóval meghaladja a 100%-ot.)

15. tábla

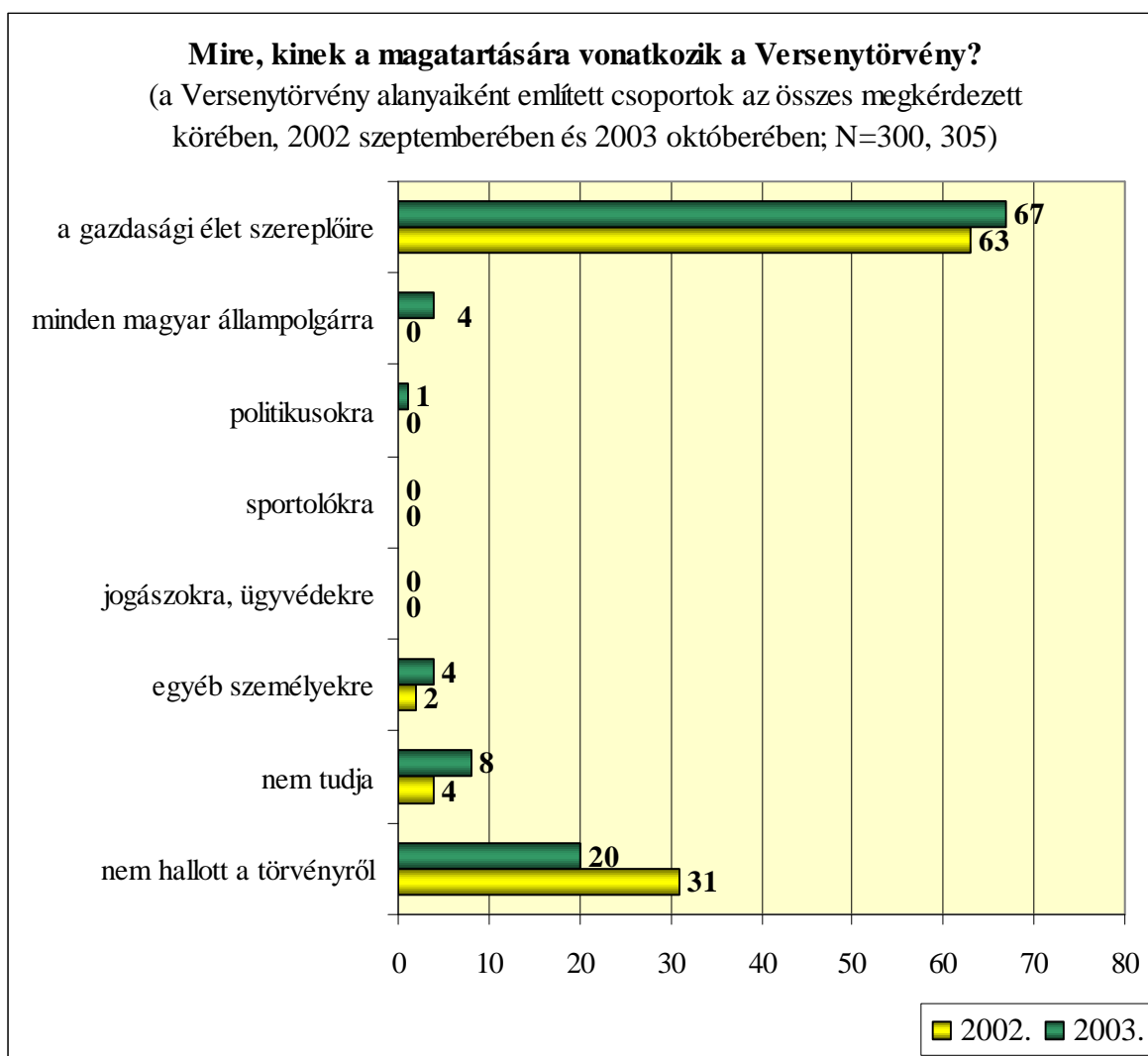

A Versenytörvényről a válaszadók túlnyomó többsége, 63%-a helyesen tudja, hogy a cégekre, vállalatokra, vagyis a gazdasági élet szereplőire vonatkozik. Más csoportokat szinte egyáltalán nem említettek a megkérdezettek. A felsorolásban szereplő csoportokat senki nem említette, és mindössze 2%-nyian voltak azok, akik egyéb, a felsorolásban nem szereplő csoportokat említettek, mint a törvény hatálya alá tartozókat.

Ez alkalommal is több választ adhattak volna a megkérdezettek, de ezzel a lehetőséggel egyikük sem élt. Vagyis többségük helyesen csak a gazdasági élet szereplőit jelölte meg, míg 2%-nyi, azaz hat megkérdezett tévesen úgy vélte, hogy más csoportokra vonatkozik a Versenytörvény. A megkérdezettek 31%-a – mint említettük – egyáltalán nem hallott a Versenytörvényről, további 4% pedig hallott ugyan a törvényről, de nem tudott választ adni a kérdésre, azaz a Versenytörvényről szerzett ismeretei nem terjedtek ki arra, hogy ki tartozik a törvény hatálya alá és ki nem.

Egy évvel ezelőtt a megkérdezettek nagyobb hányada jelölt meg más csoportokat, mint a Versenytörvény hatálya alá esőket. Az eltérés feltehetően a két adatfelvétel során alkalmazott megfogalmazások különbségével, a 2003. októberi kérdőív pontosabb megfogalmazásával magyarázható. Jelen kutatás adatfelvétele során ugyanis kihangsúlyoztuk a kérdezetteknek, hogy a vállalkozások, cégek kivételével a felsorolt csoportokra *nem* mint vállalkozókra gondolunk. Az alábbi válaszlehetőségek szerepeltek a kérdőívben: politikusok politikai ügyei (nem mint vállalkozók); jogászok, ügyvédek etikai ügyei (nem mint vállalkozók); sportolók, sportversenyzők (nem mint vállalkozók, pl. doppingügy, óvás); minden magyar állampolgár (nem mint vállalkozók); egyéb. Valószínűsíthető, hogy az eltérő megfogalmazás, a második kutatási hullámban alkalmazott egyértelműbb fogalmazásmód okozhatta a rossz válaszok már 2002-ben is viszonylag alacsony említési gyakoriságának további csökkenését.

16. tábla

A Versenytörvény céljára vonatkozó kérdést ugyan tavalyi vizsgálatunkba is szerepeltettük, de idén mind formáját, mind tartalmát tekintve változtattunk rajta. A kérdések közötti formai különbség az, hogy míg az első évben csak egyetlen választ adhattak a kérdezettek, addig idén több választ is megjelölhettek. A tartalmi különbségek között kell megemlítenünk a lehetséges válaszok megfogalmazásának pontosítását, illetve a lehetséges téves válaszok körében bővítést. Ennek megfelelően *helyes válaszként* fogadtuk el a következő két feleletet,

A Versenytörvény célja:

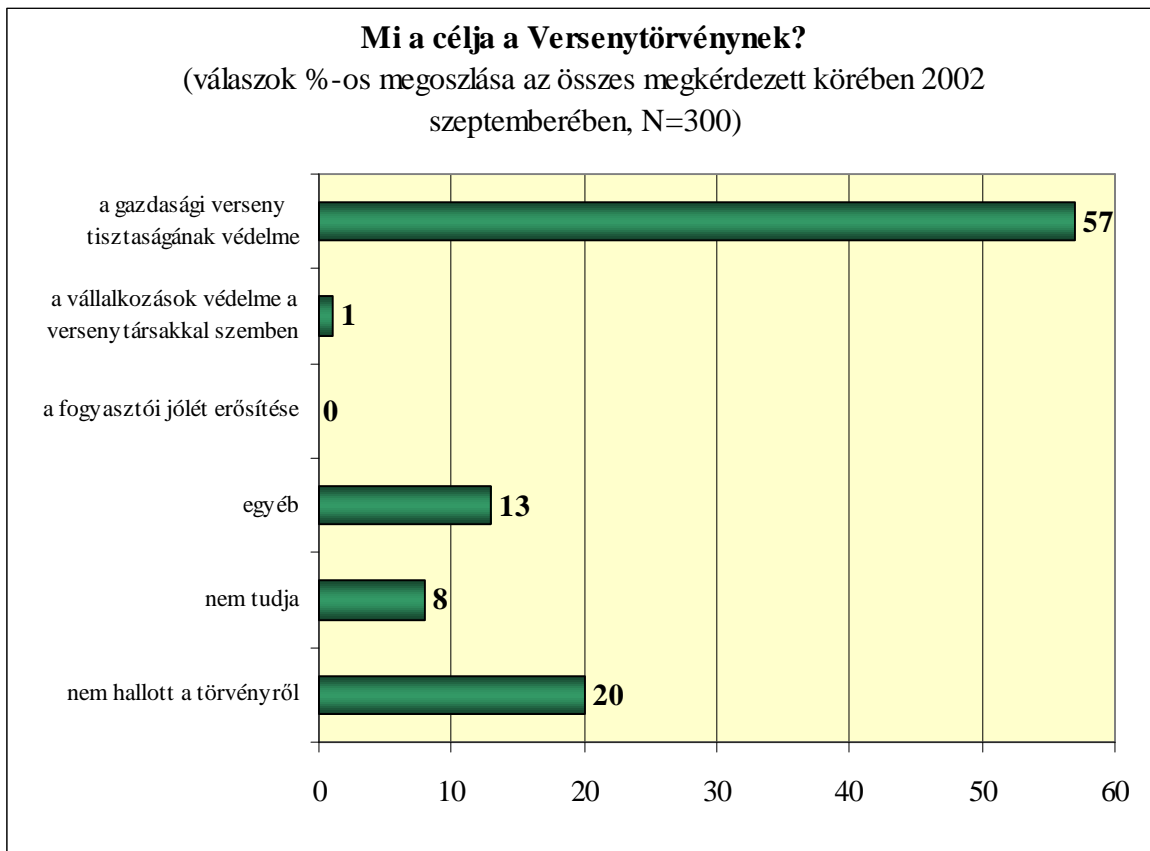
- Ø " a gazdasági verseny fenntartása, az erős verseny védelme (az alacsonyabb árak, a jobb minőség elérése érdekében)", illetve
- Ø "a fogyasztók tájékozottságának biztosítása (az alacsonyabb árak, a jobb minőség elérése érdekében)".

A téves válaszok körét bővítettük. Tavaly két rossz válaszlehetőséget adtunk meg: az egyik szerint a Versenytörvény célja a magyar gazdaság védelme a külföldi vállalkozásokkal szemben, a másik szerint a törvény célja a vállalkozások védelme a versenytársakkal szemben. Idén is megtartottuk ezeket a rossz válaszlehetőségeket, de még hárommal kibővítettük a listát: ezek szerint a Versenytörvény a kis és közepes vállalatokat támogatná, vagy a multinacionális cégeket támogatná, valamint a sportrendezvények rendfenntartásának szabályait rögzítené.

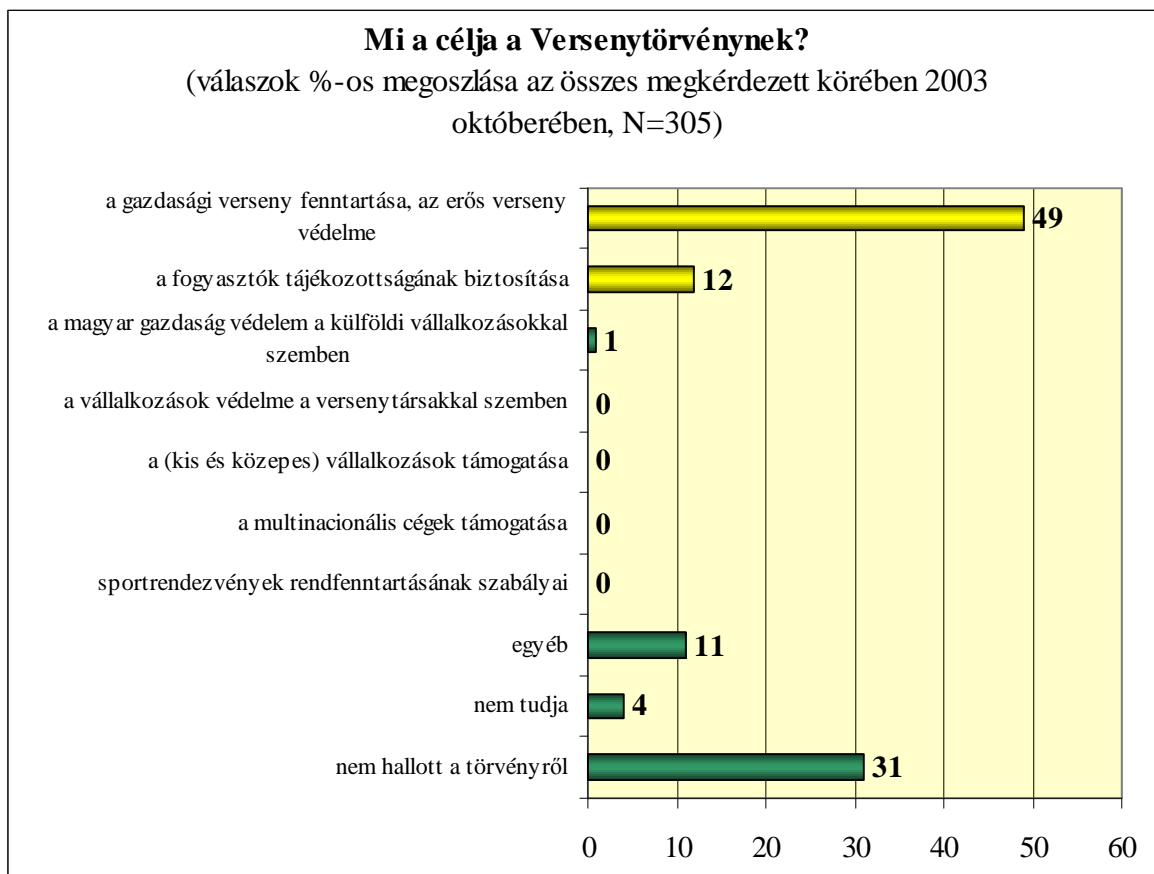
Ebben a kérdésben a válaszlehetőségek változása miatt közvetlen összehasonlításra nem nyílik lehetőség, ezért két külön ábrán mutatjuk be a felmérések eredményeit. Az aktuális adatokat bemutató 18. táblán sárga színnel emeltük ki a helyes válaszokat.

A Versenytörvény céljáról a megkérdezett vezetők kétharmadán, 65%-ának van valamilyen elképzelése. Akárcsak egy évvel ezelőtt, most is legtöbben a gazdasági verseny védelmét említették. Tavaly 57%, most 49% állította ezt a megkérdezettek közül. A megfogalmazás ugyan valamelyest változott, de a kisebb mértékű említés nem ennek, hanem a Versenytörvényt saját bevallásuk szerint ismerők megváltozott – alacsonyabb – arányának köszönhető. **A másik helyes választ, a fogyasztók tájékozottságának biztosítását 12%-nyian említették.** Tavaly ilyen válaszlehetőség nem volt. A fogyasztói jólét erősítését, azaz egy téves választ akkor 1%-nyian említettek. **Az összes többi, vagyis a téves válaszlehetőségek említési aránya elenyésző,** egyetlen esetben éri el az 1%-ot: két megkérdezett úgy vélte a Versenytörvény célja a magyar gazdaság védelme (is) a külföldi vállalkozásokkal szemben. Egyéb, a magadott válaszlehetőségek között nem szereplő célokat összesen 11%-ban említettek a megkérdezettek. 4%-uk bár hallott a törvényről, a céljairól semmit sem tudott.

17. tábla

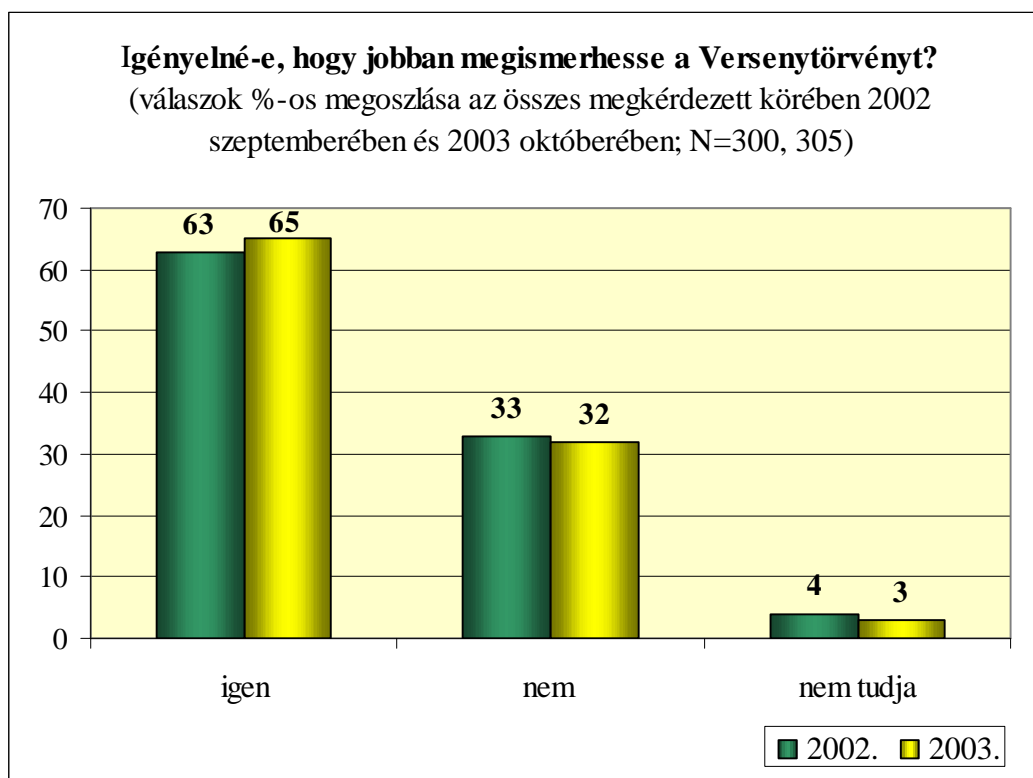

18. tábla

Arra a kérdésre, hogy szeretné-e jobban megismerni a Versenytörvényt, a mintába került vállalkozások megkérdezett vezetőinek csaknem kétharmada (65%-a) igennel felelt. (Egy évvel ezelőtt csaknem ezzel megegyező, 63%-os arányt mértünk.) Nem tart igényt pontosabb, részletesebb ismeretekre egyharmaduk (32%), további 3%-uk pedig nem tudott egyértelmű választ adni a kérdésre.

19. tábla

A közepes méretű vállalatok vezetői az átlagosnál nagyobb, a nagyvállalatoknál dolgozó, valamint az ipari szektorban tevékenykedő döntéshozók kisebb arányban szeretnék jobban megismerni a Versenytörvényt. A településtípusok közül kettőben tér el a válaszok megoszlása az átlagostól: a fővárosi vezetőket másoknál jobban, a megyeszékhelyeken dolgozókat kevésbé érdekli mélyebben a Versenytörvény. A kérdezett tulajdoni hányada e tekintetben nem meghatározó.

Az, hogy a válaszadó hallott-e már a Versenytörvényről, ugyancsak nem befolyásolja a törvény pontosabb megismerésére irányuló szándékát. Azok között, akik hallottak már a törvényről 65% azok aránya, akik további információkat igényelnének, míg azok között, akik nem hallottak a Versenytörvényről 67%.

3.2. Részletes ismeretek

A vállalati-vállalkozói szféra Versenytörvénnyel kapcsolatos általános ismereteinek után a törvény által szabályozott konkrét problémákra, területekre tértünk át.

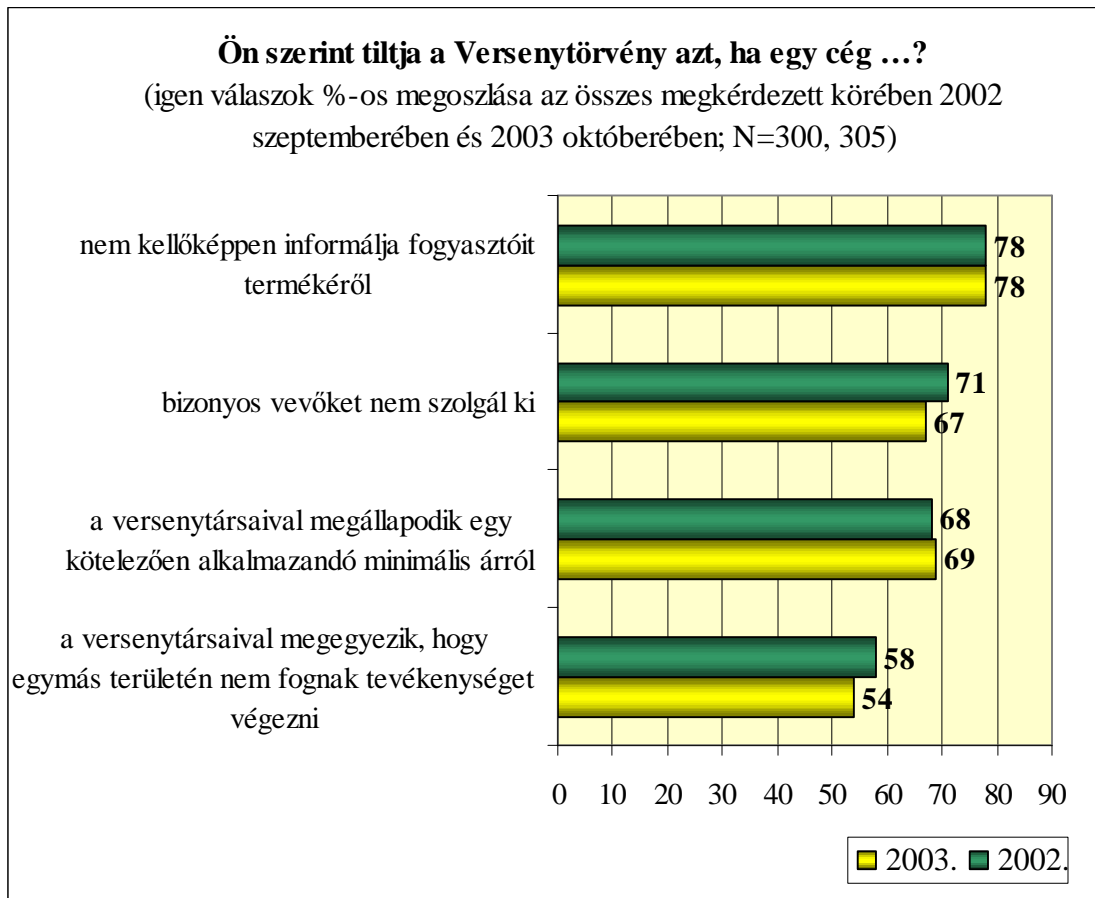
A Versenytörvény passzusainak ismeretét első lépésben azzal mértük, hogy arra kértük a válaszadókat, mondják meg négy különböző gazdasági viselkedésről, vajon azokat tiltja a Versenytörvény vagy sem. A kérdést csaknem azonos formában tettük fel a megkérdezetteknek tavaly és idén, mindössze egy pontosítás tettünk: a "ha egy cég nem kellőképpen informálja fogyasztóit termékéről" esetet a "ha egy vállalkozás úgy jut előnyhöz a piacon, hogy nem informálja megfelelően a fogyasztókat termékeiről" megfogalmazással váltottuk ki.

Akárcsak egy évvel ezelőtt, most is mind a négy tevékenységről a megkérdezettek több, mint fele állította, hogy a Versenytörvény tiltja azt, és a válaszok megoszlása is alig változott.

Legnagyobb – a tavalyival megegyező, 78%-os – arányban a fogyasztók nem megfelelő informálásáról, pontosabban az ezen keresztül történő előnyszerzésről vélekedtek így a megkérdezettek. Valamivel kevesebben, kétharmadnyian (67%-nyian) értettek egyet abban, hogy a Versenytörvény tiltja azt, ha egy cég nem szolgál ki bizonyos vevőket. Szinte ugyanennyien, 69%-nyian vélekedtek így arról az esetről, ha egy cég megállapodik versenytársaival egy kötelezően alkalmazandó minimális árról. (E két tevékenység említési arányát tekintve helyet cserélt a listán, de valójában egyik esetben sem történt lényeges váltás a 2002. szeptemberi felméréshez képest.) A legkevesebben, de még így is 54%-nyian a cégek egymás közötti „meg-nem-támadási”, „terület-felosztási” megállapodásairól gondolják, hogy az a versenytörvény tilalma alá esik.

Mivel a Versenytörvény valóban tiltja ezeket a magatartásformákat, megállapíthatjuk, hogy a vállalatvezetők többségének helyes elképzelései vannak a törvény rendelkezéseiről. Ugyanakkor az egyes rendelkezések nem egyformán ismertek. A fogyasztókat látszólag nem károsító vállalat-közi piacfelosztás tilalma például jóval kevésbé ismert, mint a fogyasztók téves vagy hiányos tájékoztatására vonatkozó tilalom.

20. tábla

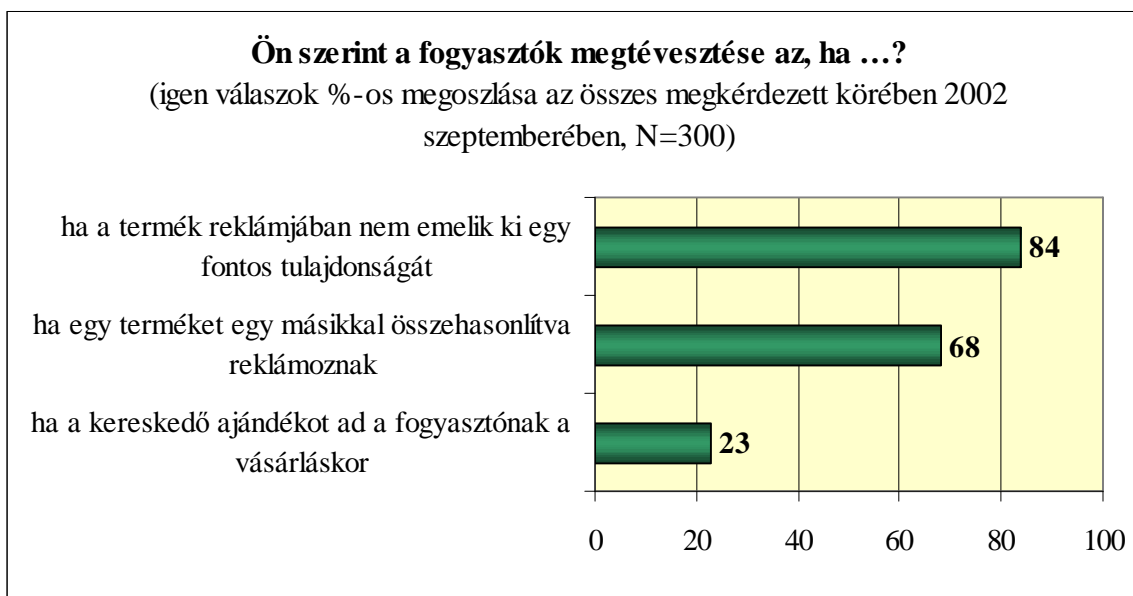

A megkérdezettek tehát elsősorban – és helyesen – a fogyasztók megtévesztését tartják a Versenytörvény szabályaiba ütközőnek. Arról viszont, hogy mi számít a fogyasztók megtévesztésének már erősen megoszlanak a vélemények. Arra kértük a válaszadókat, hogy három "marketing-lehetőség" közül válasszák ki azokat, amelyek a fogyasztók megtévesztésének számítanak. Valójában a három közül csak az első számít a fogyasztó megtévesztésének, vagyis az, ha a termék reklámjában *elhallgatják* egy fontos tulajdonságát. A 2002-es kérdőívben a kérdés megfogalmazása más volt, akkor arra kérdeztünk rá, a fogyasztók megtévesztésének számít-e, ha a termék reklámjában *nem emelik ki* annak egy fontos tulajdonságát. Mivel a megfogalmazás különbsége jelentős tartalmi különbségre utal, ez alkalommal is tartózkodunk a közvetlen összehasonlítástól és külön ábrákon mutatjuk be az eredményeket. (Jelen felmérés esetében a helyes választ itt is sárga színnek jelöljük.)

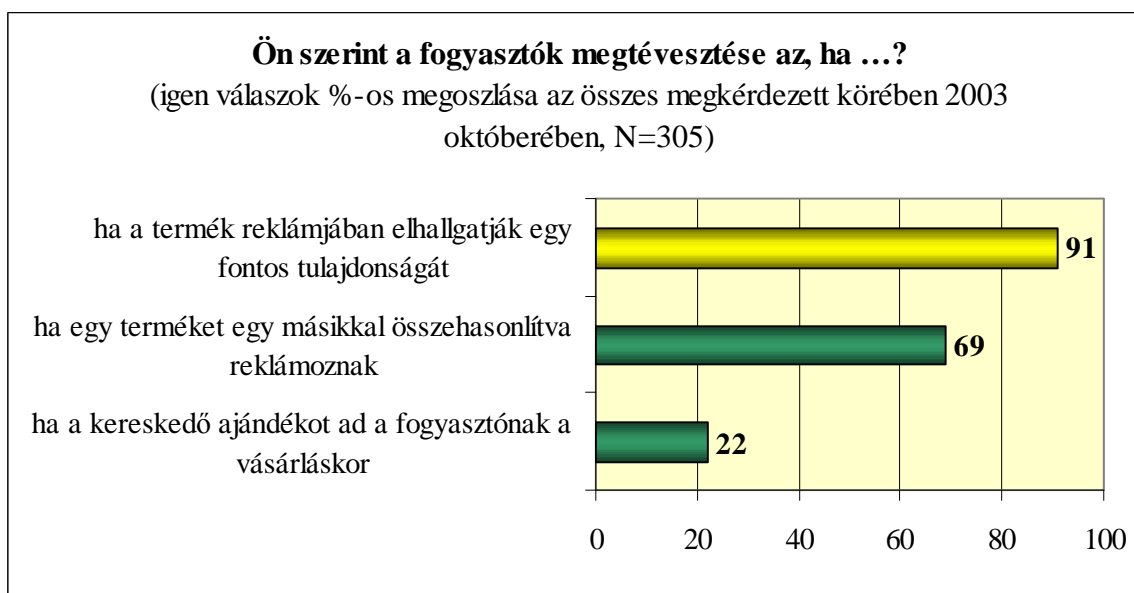
A mintába került vállalatok vezetőinek kilenczede (91%-a) jól tudja, hogy ha egy termék reklámjában elhallgatják annak egy fontos tulajdonságát, akkor az a fogyasztó megtévesztésének számít. Abból, hogy többen vélekednek így, mint egy évvel ezelőtt a termék reklámjában egy fontos tulajdonság ki nem emeléséről, nem vonhatunk le

messzemenő következtetéseket, hiszen az eltérést önmagában az eltérő – pontosabb – megfogalmazás is okozhatta. **Ugyanakkor sokan tévednek is a fogyasztó megtévesztésének értelmezése során.** A megkérdezettek 68%-a hibásan úgy gondolja, hogy az is a fogyasztó megtévesztése, ha egy terméket egy másik termékkel összehasonlítva reklámoznak. A válaszadók 22%-a pedig azt is a fogyasztó megtévesztésének tartja, ha a kereskedő ajándékot ad a fogyasztónak a vásárláskor. E két magatartás téves megítélésének mértékében nem történt változás az elmúlt év folyamán.

21. tábla

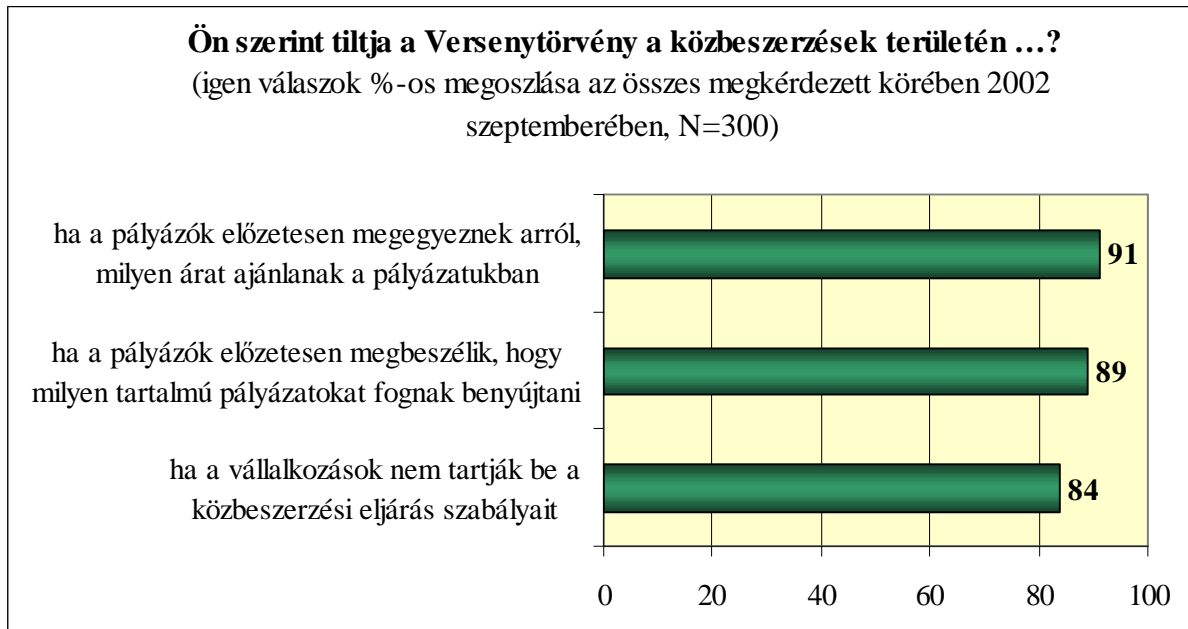
22. tábla

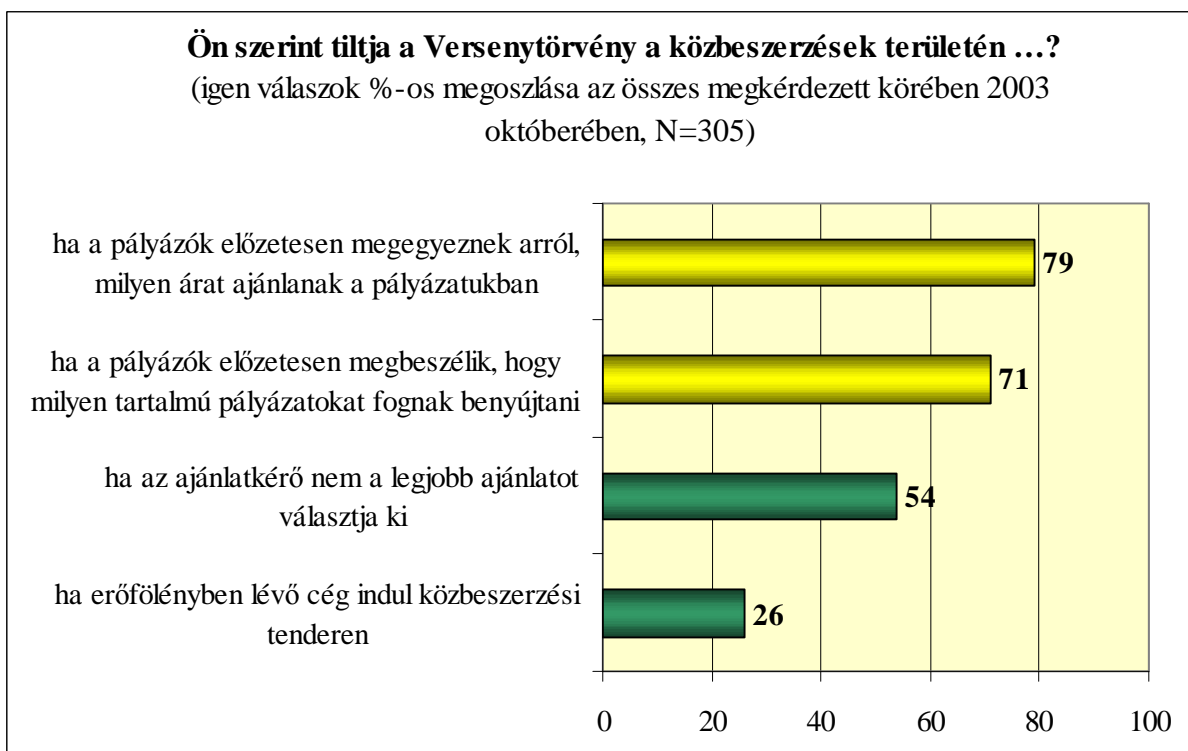
A közbeszerzésekkel kapcsolatos tilalmak listája is megváltozott a két felmérés között. Egy választási lehetőséget elhagytunk, két újat viszont elhelyeztünk a listán, amelyikről a válaszadóknak kellett kiválasztani azokat a közbeszerzés terén megvalósítható magatartásokat, amelyeket tilt a Versenytörvény. A kérdés jelentős megváltozása miatt ez alkalommal is külön táblában közöljük a két felmérés eredményeit. (A könnyebb összehasonlíthatóság kedvéért azonos léptéket használtunk, továbbá a 2003. októberi eredmények bemutatása során a helyes válaszokat a megszokott módon sárga színnel jeleztük az ábrán.)

A válaszadók négyötöde (79%-a) helyesen tudja, hogy a Versenytörvény tiltja a közbeszerzések terén a pályázók előzetes megegyezését a pályázatban ajánlott árról. Tavaly októberben a megkérdezett vállalatvezetőknek még kilenczede vélekedett így. A különbség valószínűen a Versenytörvényt ismerők alacsonyabb arányával magyarázható. Részben ugyanez a tényező magyarázhatja az is, hogy 89%-ról **71%-ra csökkent azon vezetők aránya a mintában, akik jól tudják, hogy a Versenytörvény tiltja a pályázatok tartalmának előzetes egyeztetését is.** A létező törvényi tiltások viszonylag nagyfokú ismerete mellett, ha ne is hasonló nagyságú, de mindenképpen jelentős mértékű tévedések is megfigyelhetők a vállalatvezetők válaszai között. **Több, mint felük (54%-uk) tévesen úgy véli, hogy a Versenytörvény előírásaiba ütközik, ha a közbeszerzési eljárás során az ajánlatkérő nem a legjobb ajánlatot választja ki. Egynegyedük (26%-uk) pedig azt hiszi, ugyancsak tévesen, hogy a Versenytörvény azt is tiltja, hogy erőfölényben lévő cégek induljanak közbeszerzési tendereken.**

23. tábla

24. tábla

A Versenytörvény tilalma alá eső területekre vonatkozó kérdések után arra kérdeztünk rá, milyen következményekkel járhat, ha egy vállalkozás nem tartja be a Versenytörvény előírásait. A kérdést ugyanolyan formában, ugyanazokkal a válaszlehetőségekkel tettük fel a megkérdezetteknek, így lehetőségünk van az eredmények összevetésére.

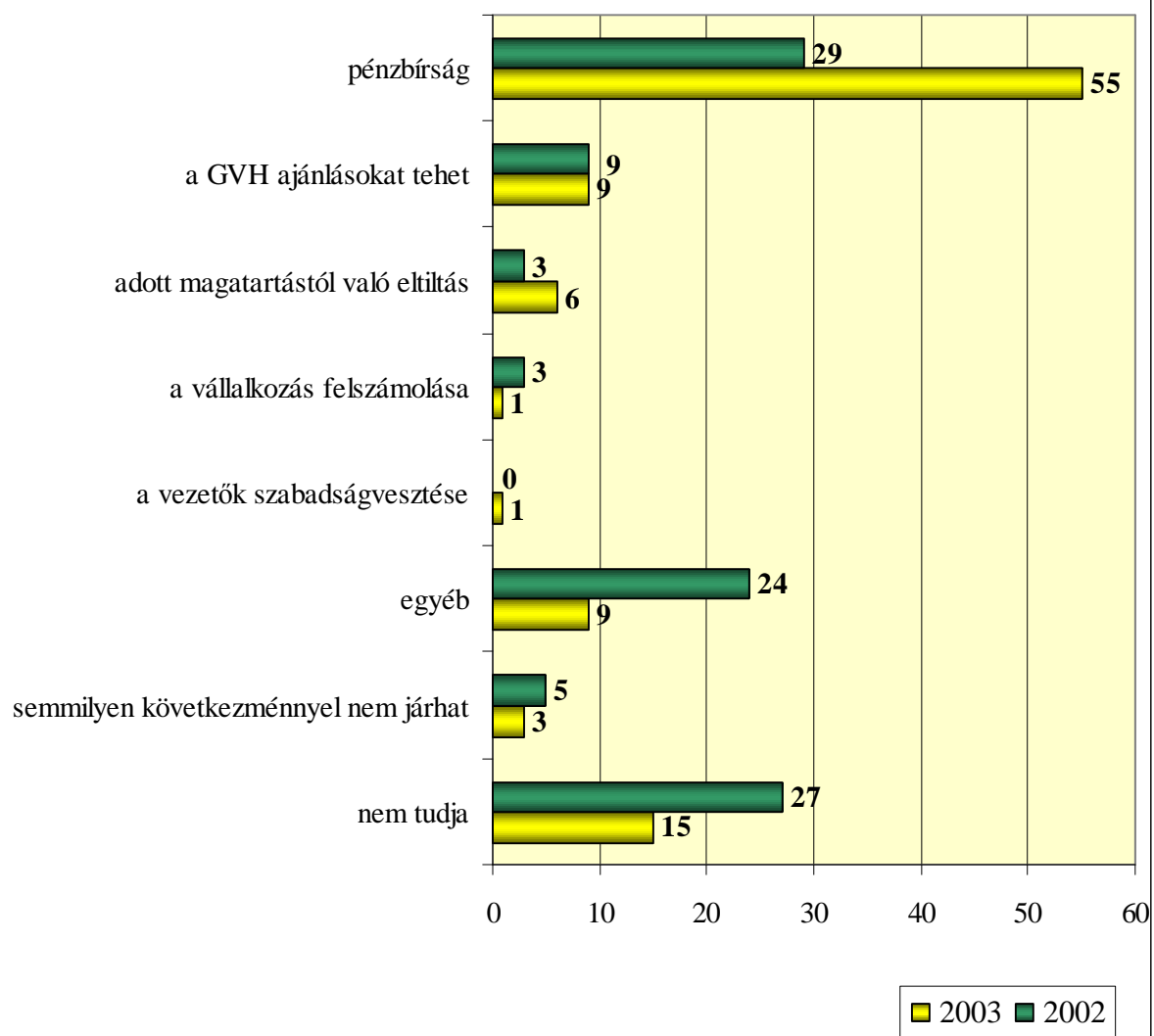
A válaszadók több, mint fele (55%-a) helyesen tudta, hogy a Versenytörvény megszegői pénzbírsággal sújthatók. (Egy évvel ezelőtt a pénzbírságot lényegesen kevesebben, 29%-nyian említették. Igaz, még így is ez a szankció volt akkor is a legszélesebb körben ismert.) **A másik lehetséges következményét a Versenytörvény megszegésének, azaz az adott magatartástól való eltiltást jóval kevesebben, tizedennyien (6%-nyian) említették.** (Igaz, ebben szerepet játszhat az is, hogy a válaszadók csak egyetlen választ adhattak, így aki említette a pénzbírságot, az már nem említhette a törvénysértő magatartástól való eltiltás lehetőségét.) A két valóban lehetséges szankció említési gyakoriságának különbsége mindenképpen figyelemreméltó, mert még ha fel is tesszük, hogy a pénzbírságot említők egy része tudott a másik büntetési formáról is, akkor is szembeötlő, hogy mennyivel többen említették a pénzbírságot. Ez alapján megkockáztatható az a kijelentés, hogy akár a szankciók ismertségének, akár a nekik tulajdonított jelentőségnek (ezzel együtt elrettentő erejének) különbsége okozta az említési gyakoriságokban megfigyelhető a különbséget, az eredmény mindenképpen arra utal, hogy a gyakorlat szintjén a pénzbírság szerepe a jelentősebb. Fontos még kiemelni azt is, hogy **mindkét szankció ismertsége nőtt az elmúlt egy év folyamán, a pénzbírságé látványosan**, az adott tevékenységtől való eltiltásé a statisztikai hibahatáron belül.

A válaszadók egy része, igaz kisebbik része most is olyan szankciókat választott, amelyekkel valójában nem büntethetők a Versenytörvényt megszegő vállalkozások. Körülbelül minden tizedik válaszadó szerint rendelkezések áthágásának az a következménye, hogy a GVH ajánlásokat tesz a visszásságok megszüntetésére. A vállalkozói mintába került megkérdezettek 1-1% állította, hogy a vállalkozás felszámolása vagy éppen a vezetők szabadságvesztése lehet a szankció. A megkérdezettek további 9%-a egyéb következményeket említett, míg 3%-uk szerint semmilyen következménnyel nem járhat a Versenytörvény rendelkezéseinek be nem tartása. (15%-uk pedig nem tudott választ adni a kérdésre.)

25. tábla

Ön szerint milyen következményekkel járhat, ha egy vállalkozás nem tartja be a Verseny törvény rendelkezéseit?

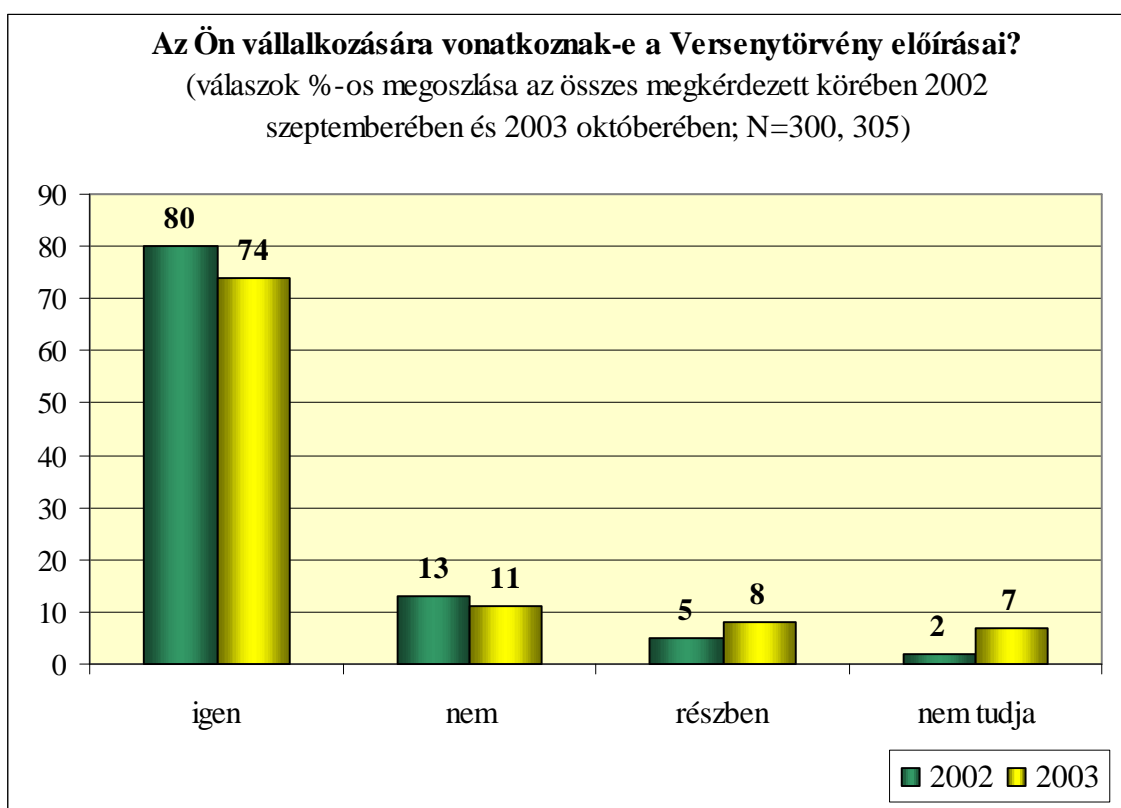
(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2002 szeptemberében és 2003 októberében; N=300, 305)

3.3. Saját vállalkozásának viszonya a Versenytörvényhez

A mintába került vállalkozásoknak csak háromnegyedére vonatkoznak a Versenytörvény rendelkezései – legalábbis megkérdezett vezetőik szerint. 11%-nyian nyilatkoztak úgy, hogy vállalatukra nem, míg 8%-uk szerint csak részben vonatkoznak ezek a rendelkezések. (7%-uk pedig bizonytalan volt e tekintetben.) Egy évvel ezelőtt valamivel nagyobb, 80%-os arányban nyilatkoztak úgy a megkérdezettek, hogy vállalatuk a Versenytörvény hatálya alá esik.

26. tábla

A kisvállalkozások vezetői és a cégükben többségi tulajdonos vezetők másoknál kisebb arányban gondolják, hogy cégükre vonatkoznának a versenytörvény előírásai, míg az ipari szektorban tevékenykedő vállalatok megszólítottjai nagyobb arányban állítják ezt.

Az urbanizációs lejtőn lefelé haladva valamelyest csökken azon vezetők aránya, akik cégüket a Versenytörvény hatálya alá esőnek mondták.

Ennél fontosabb eredmény, hogy még a Versenytörvényről saját bevallásuk szerint sohasem hallott vezetők hattizede is úgy véli, valószínűleg helyesen, hogy cége a törvény hatálya alá esik.

27. tábla

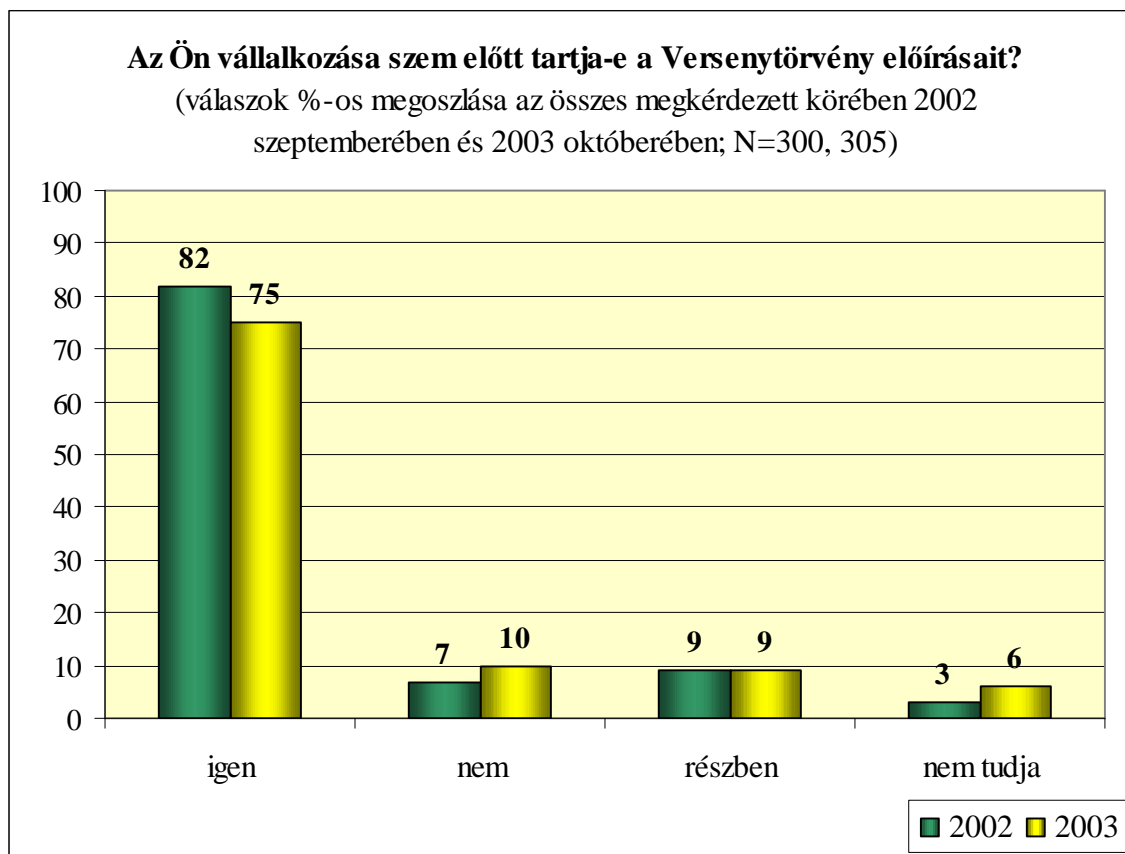
			Hallott Ön a Versenytörvényről?			Összesen
			igen	nem	nem tudja	
Az Ön vállalkozására vonatkoznak-e a Versenytörvény előírásai?	igen	N	170	54	3	227
		Oszlop %	81,0%	60,0%	60,0%	74,4%
	nem	N	19	15		34
		Oszlop %	9,0%	16,7%		11,1%
	részben	N	15	7	1	23
		Oszlop %	7,1%	7,8%	20,0%	7,5%
	nem tudja	N	6	14	1	21
		Oszlop %	2,9%	15,6%	20,0%	6,9%
	Összesen	N	210	90	5	305
		Oszlop %	100,0%	100,0%	100%	100,0%

A vállalatok egy része valószínűleg tévesen hiszi azt, hogy nem tartozik a Versenytörvény hatálya alá. Elképzelhető, hogy az óvatosság készíteti az ilyen vállalatok vezetőinek egy részét arra, hogy mégis szem előtt tartsa a Versenytörvény előírásait, amelyek szerintük rájuk nem is vonatkoznak. Legalábbis erre lehet következtetni abból, hogy noha az előző kérdés alapján a mintába került vállalatok 74%-a állította magát a Versenytörvény rendelkezései alá esőnek, és 8%-uk részben annak, a válaszadók **75%-a nyilatkozott úgy, hogy vállalata szem előtt tartja a Versenytörvény előírásait, és 9%-uk úgy, hogy részben figyel azokra.** A megkérdezett vállalati vezetők egytizede állította, hogy vállalata nem tartja szem előtt működése során a Versenytörvényt, további 6%-uk pedig nem tudott választ adni a kérdésre.

Az előbbi kérdésre adott válaszokat meghatározó tényezők ez alkalommal is éreztetik hatásukat. A kisebb méretű vállalatok vezetői valamint a többségi tulajdonhányaddal rendelkező megkérdezettek kisebb arányban állították, hogy vállalataik szem előtt tartják a Versenytörvény előírásait. Az ipari vállalatok ezzel szemben nagyobb arányban ügyelnek a törvény előírásainak betartására. A települési hierarchia hatása csekély, de a községekben

valamivel nagyobb arányban figyelnek arra a vállalkozások, hogy eleget tegyenek a Versenytörvény által előírt kötelességeiknek, mint a fővárosban.

28. tábla

Ha összevetjük a két kérdésre adott válaszokat, akkor azt tapasztaljuk, hogy várakozásainknak megfelelően azok a vállalatok, amelyek a Versenytörvény rendelkezései alá esnek, túlnyomórészt szem előtt is tartják azokat. Az viszont nem ennyire evidens, hogy azon vállalkozások közül, amelyekre nem vonatkoznak a Versenytörvény előírásai, miért tartja be meglepően sok a törvény előírását.

29. tábla

			Az Ön vállalkozása szem előtt tartja- e a Versenytörvény előírásait?				Összesen
			igen	nem	részben	nem tudja	
Az Ön vállalkozására vonatkoznak- e a Versenytörvény előírásai?	igen	Sor %	92,1%	2,6%	3,5%	1,8%	100,0%
		N	209	6	8	4	227
	nem	Sor %	14,7%	64,7%	20,6%		100,0%
		N	5	22	7		34
	részben	Sor %	60,9%		39,1%		100,0%
		N	14		9		23
	nem tudja	Sor %	9,5%	4,8%	19,0%	66,7%	100,0%
		N	2	1	4	14	21
Összesen	Sor %	75,4%	9,5%	9,2%	5,9%	100,0%	
	N	230	29	28	18	305	

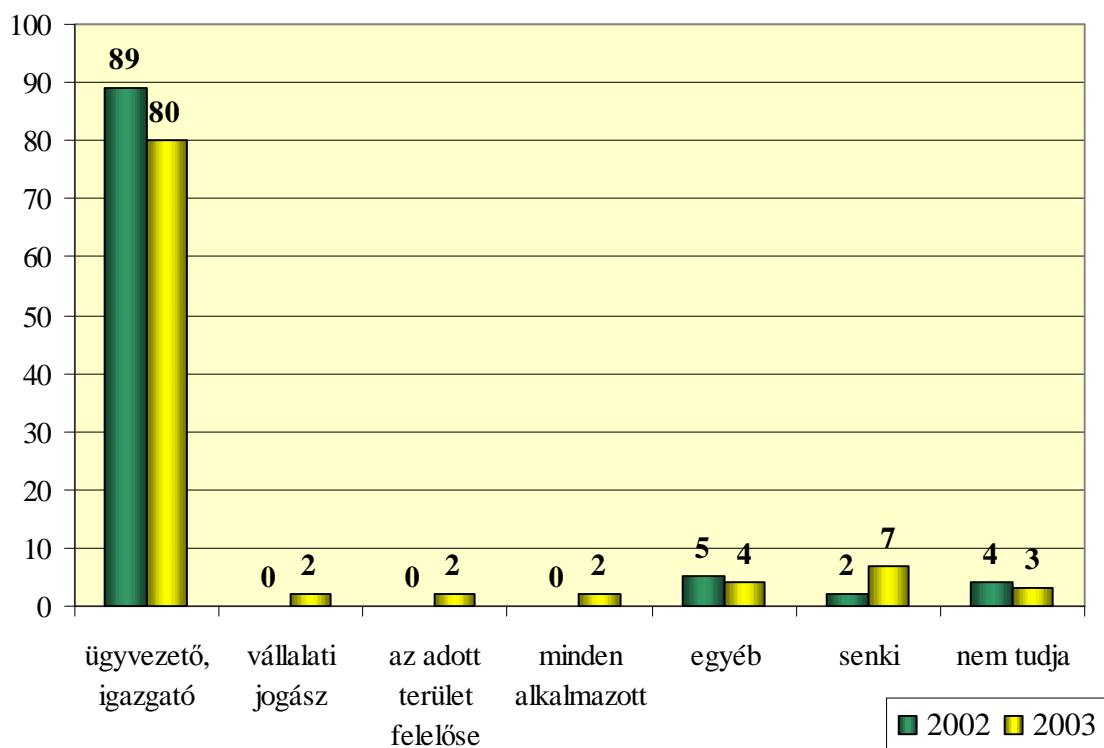
A mintába került vállalkozások négyötödében az ügyvezető vagy az igazgató felel a Versenytörvény rendelkezéseinek betartására. Mindössze a megkérdezettek vállalatok 2–2%-ára jellemző, hogy a vállalati jogász, az adott terület felelőse, vagy éppen minden alkalmazott feladata a Versenytörvény előírásainak betartása. Egyéb személyeket a válaszadók 4%-a nevezett meg. 7% arról számolt be, hogy náluk senki sem ügyel a Versenytörvény rendelkezéseire, míg 3% bizonytalan volt a kérdést illetően.

A válaszok némileg inkonzisztensek a korábbi két kérdésre adott feleletekkel, hiszen e kérdés alapján a vállalatok kilenctizedében foglalkozik valaki a Versenytörvény rendelkezéseinek betartásával, noha a korábbi válaszokból az derült ki, hogy csak a vállalatok háromnegyedében tartják szem előtt a törvény előírásait, és valamivel még kevesebbre vonatkoznak azok – legalábbis a válaszadók szerint.

30. tábla

**Az Ön vállalkozása esetében ki felel azért, hogy betartsák a
Versenytörvényt?**

(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2002
szeptemberében és 2003 októberében; N=300, 305)

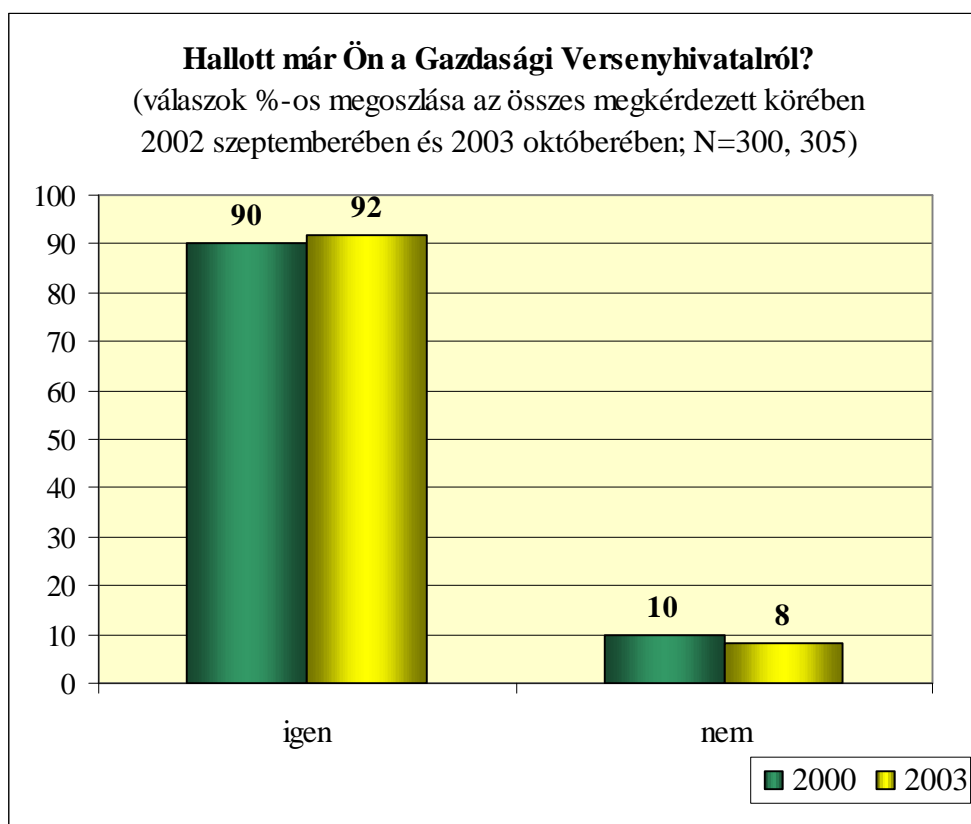

4. Vállalkozói ismertek a Gazdasági Versenyhivatalról

4.1 Általános ismertség, információforrások, értékelés

A mintába került vállalatok vezetőinek több, mint kilenczede hallott már a Gazdasági Versenyhivatalról. Ez az arány gyakorlatilag megfelel a tavaly mértnek, és akárcsak akkor, most is arra utal, hogy sokkal többen ismerik – legalább hallomásból – a Gazdasági Versenyhivatalt, mint a Verseny törvényt.

31. tábla

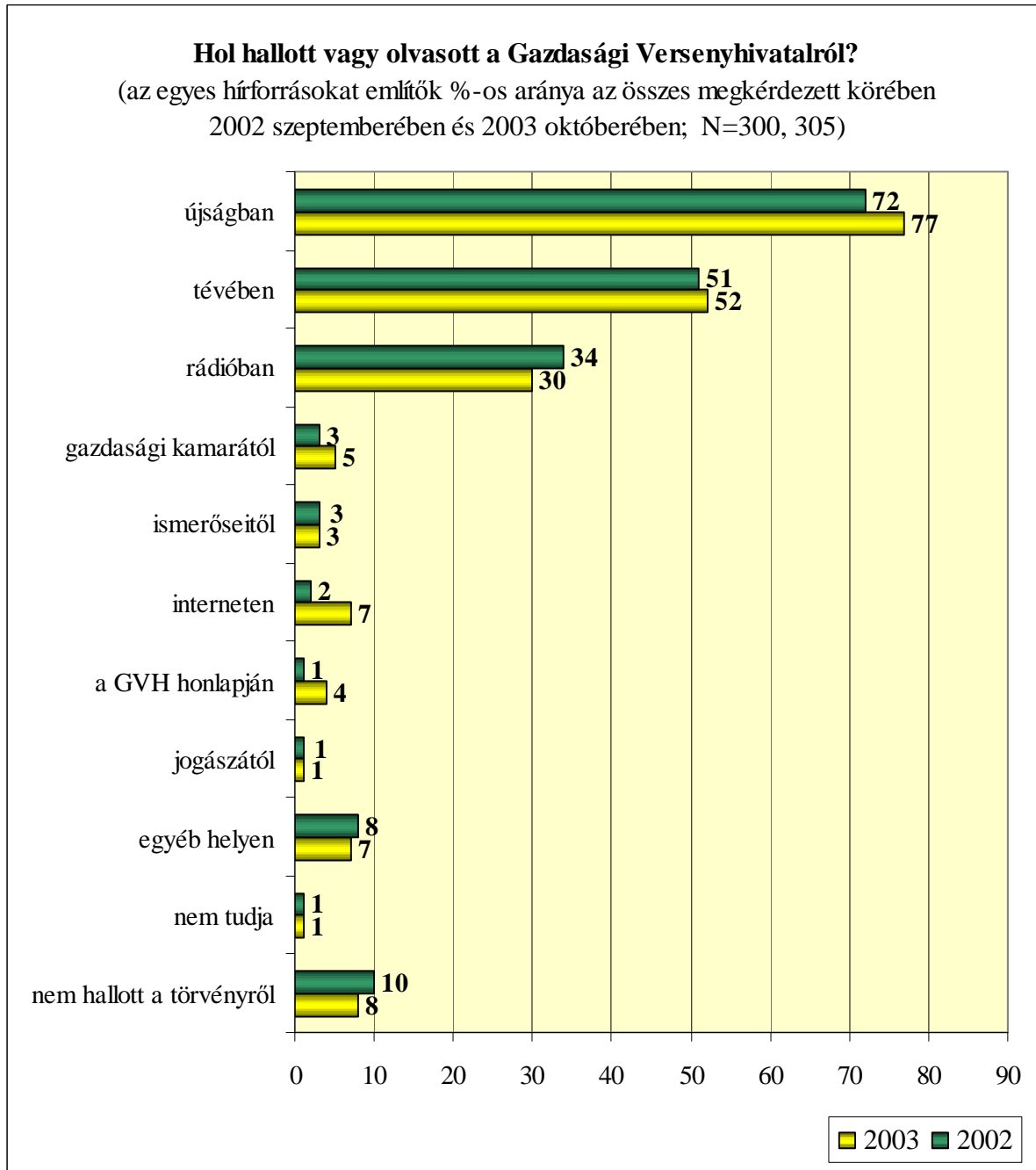

A kisvállalkozások vezetői és a vállalkozásukban többségi tulajdonhányaddal rendelkező vezetők másoknál kisebb arányban hallottak a Gazdasági Versenyhivatalról.

Az információforrások említési gyakoriság alapján felállított fontossági sorrendje nagyon hasonló képet mutat, mint a Verseny törvény esetében. A legtöbben, 77%-nyian újságokból, folyóiratokból tudnak a Versenyhivatalról, minden második megkérdezett (52%) pedig a televízióban (is) találkozott a hivatallal. A megkérdezett vállalkozók

háromtizede pedig a rádiót említette. A leggyakrabban említett három hírforrás említési gyakorisága nem tér el lényegesen az egy évvel ezelőtti mértől. Minden más lehetséges forrásra kevesebb, mint egytizednyien hivatkoztak. Ezek közül érdemes kiemelni az internetet, és ezen belül is a GVH honlapjának szerepét, amire idén többen hivatkoztak, mint tavaly ősszel.

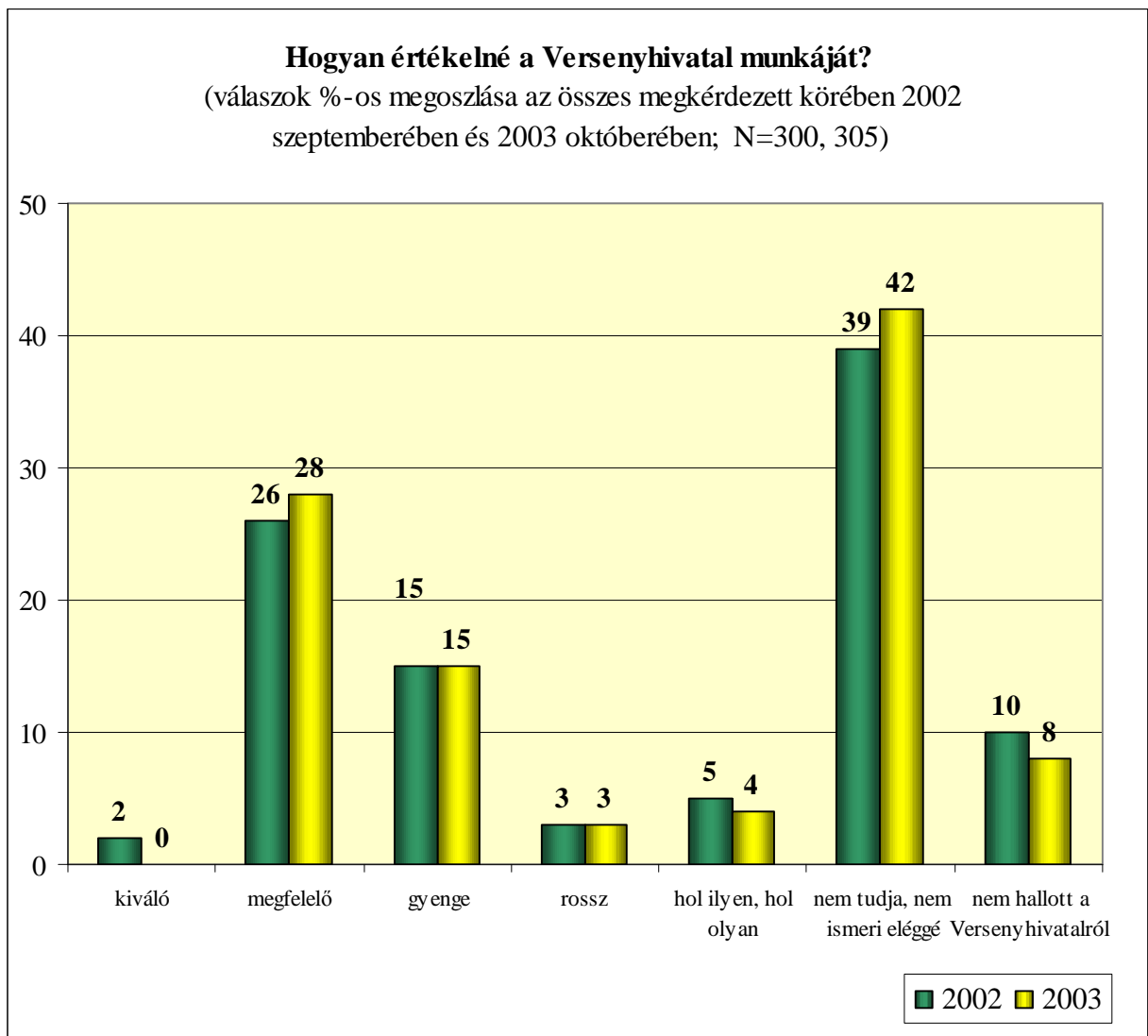
32. tábla

Akárcsak egy évvel ezelőtt, a Versenyhivatal munkájának értékelésére most is csak a megkérdezettek fele vállalkozott. Az értékelés is gyakorlatilag megfelel a tavaly szeptemberi értékelésnek.

Az érdemi választ adók több, mint fele, az összes megkérdezett vezető 28%-a megfelelőnek tartja a Versenyhivatal munkáját. Lényegesen kevesebben, 15%-nyian tartják rossznak azt. A szélsőséges vélemények pedig mindkét oldalon ritkák. Azon 8%-nyi megkérdezett mellett, aki egyáltalán nem hallott a hivatalról, további 42% volt, aki azzal hátrította el az értékelést, hogy nem ismeri eléggé a hivatal munkáját.

33. tábla

Az egyes vállalatípusok összehasonlítását ez alkalommal rendkívül megnehezíti a nem tudom válaszok magas, és széles sávban mozgó aránya. Annyi mindenesetre elmondható, hogy a legnagyobb, 33%-os arányban a nagyvállalatok és a megyeszékhelyeken működő vállalkozások vezetői tartották megfelelőnek a Versenyhivatal munkáját. (Igaz a megyeszékhelyeken működő vállalatok megkérdezettjei között az átlagnál kicsivel nagyobb arányban találunk kritikus válaszadókat is.)

Valamelyest csökkent a megkérdezettek értékelése saját, a Versenyhivatallal kapcsolatos ismereteik mélységéről. Jelenleg a megkérdezettek közel kétharmada csak részben tartja magát tájékozottnak a Versenyhivatal munkájával, hatáskörével, feladataival kapcsolatban. Megfelelő mértékűnek mindössze 11%, kiválónak 1% tartja ismereteit. Az ellenkező oldalon az 21%-nyi válaszadó áll, aki egyáltalán nem tartja magát tájékozottnak e tekintetben. A válaszadók 3%-a pedig nem tudta megítélni saját ismereteinek mélységét.

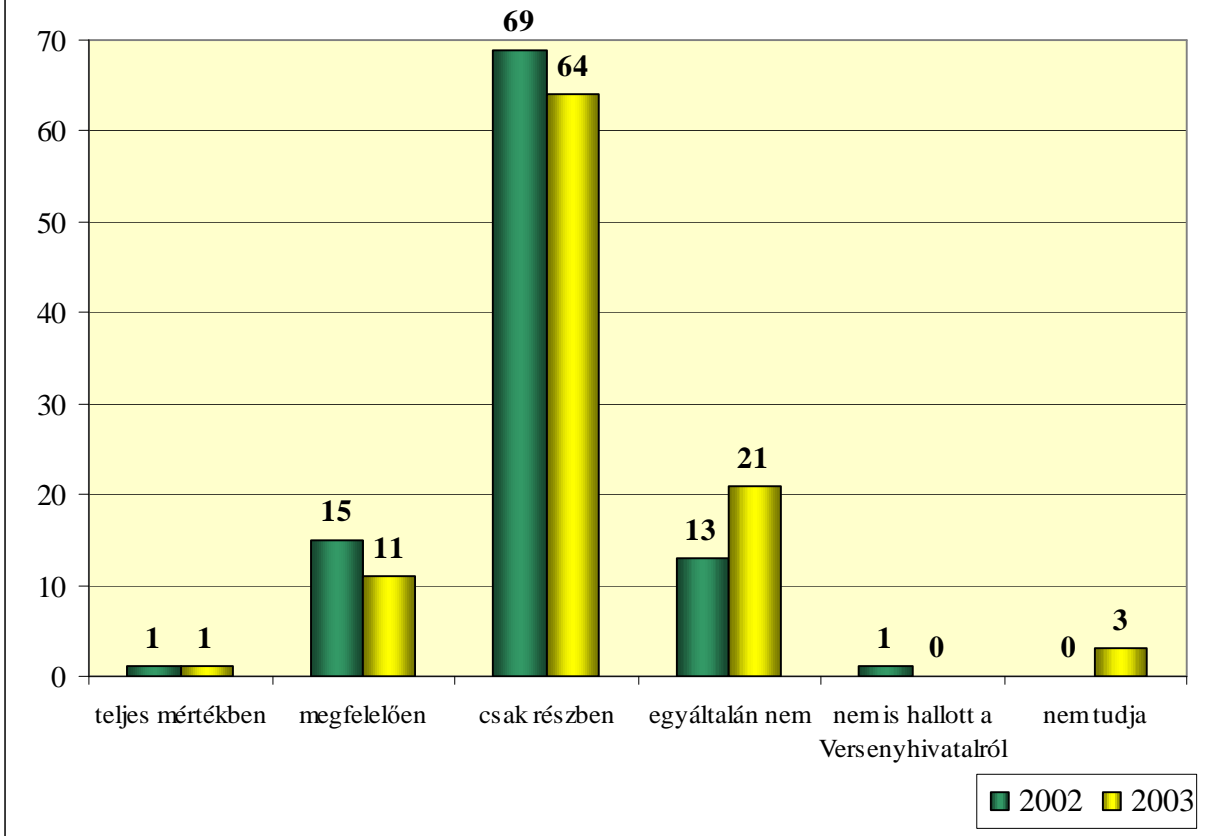
Tavaly ősz óta 9%-kal csökkent azok aránya, akik megfelelően vagy legalább részben tájékozottnak tartják magukat a Gazdasági Versenyhivatal tevékenységét illetően, és csaknem ennyivel nőtt azoké, akik egyáltalán nem tartják magukat tájékozottnak e tekintetben.

A magukat tájékozatlannak tartók aránya az átlagnál lényegesen magasabb a fővárosban és azon vállalatvezetők között, akik többségi tulajdonnal rendelkeznek cégükben.

34. tábla

Mennyire tájékozott a Versenyhivatal munkájával, hatáskörével kapcsolatban?

(válaszok %-os megoszlása az összes megkérdezett körében 2002 szeptemberében és 2003 októberében; N=300, 305)

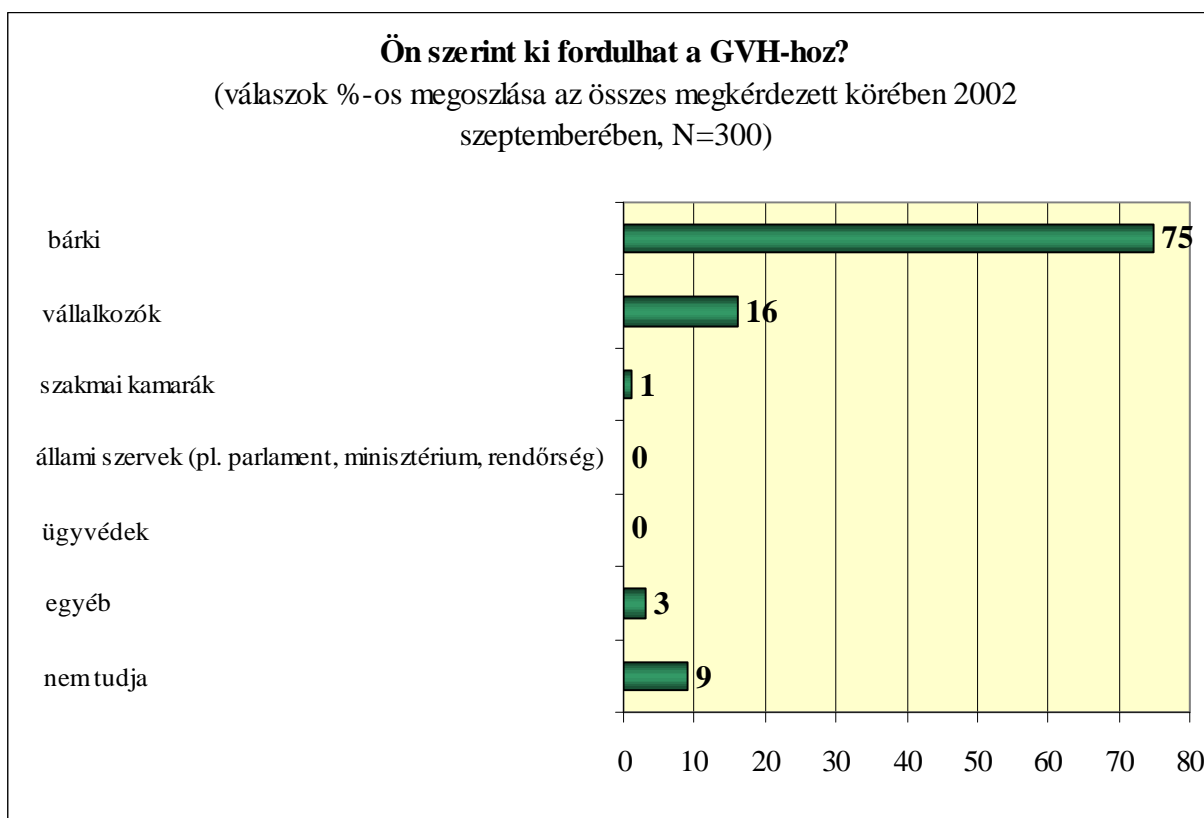
4.2. Részletes ismeretek

A Gazdasági Versenyhivatallal kapcsolatos ismeretek mérésének része az a kérdés is, amellyel azt kívántuk feltérképezni, hogy a vállalatvezetők hogy tudják, ki fordulhat a Versenyhivatalhoz panasszal, észrevétellel. A 2002-es kérdőívben is szereplő kérdés némi változtatáson esett át a második kutatási hullámra. A 2002-es vizsgálat során külön válaszlehetőségként szerepelt "bárki" és a "vállalkozók" kategóriája, ami megtévesztő lehet válaszadók egy része számára. A félreértések elkerülése érdekében pontosítottuk a "bárki" kategóriát, a 2003-as kérdőívünkben már "bárki, aki vállalkozóként vagy fogyasztóként érintett az adott terület versenyében" kategória szerepel, és ezzel párhuzamosan kivettük a válaszlehetőségek közül a fölöslegessé vált "vállalkozó" válaszlehetőséget. Ezenkívül az „ügyvédek” kategória megfogalmazását is pontosítottuk, és a 2003-as kérdőívben ez a válaszlehetőség már így hangzik: „ügyvéden keresztül (csak ügyvédi közvetítéssel lehet)” a GVH-hoz fordulni. Mivel a kérdés ezáltal nem elhanyagolható módon megváltozott, a korábban is használt módszerrel, külön táblákban mutatjuk be az eredményeket. (Ez alkalommal is sárga színnek emelve ki a helyes válaszokat a 2003-as kutatás esetében). Mindkét évben több választ is elfogadtunk, de ezzel a lehetőséggel csak kevesen éltek a válaszadók közül.

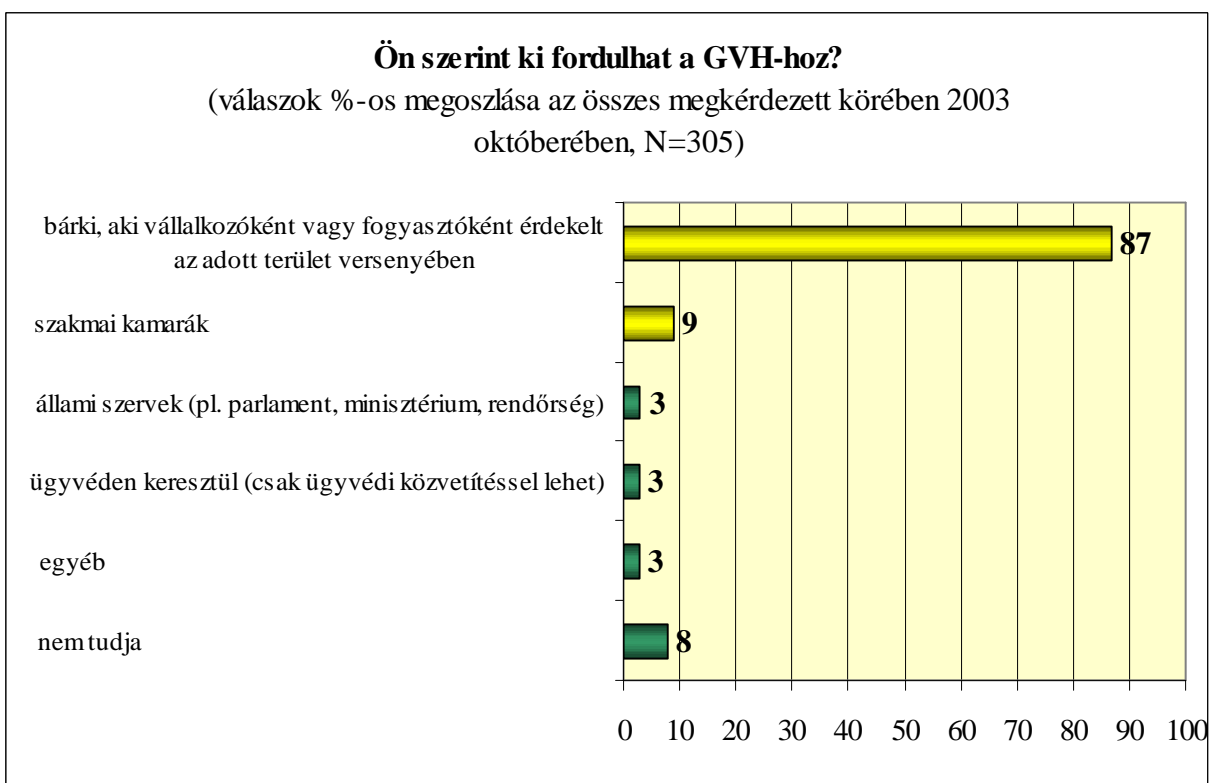
A megkérdezett vállalati vezetők csaknem kilenczede (87%-a) úgy vélte, helyesen, hogy bárki fordulhat panaszával, észrevételeivel a Gazdasági Versenyhivatalhoz, aki vállalkozóként vagy fogyasztóként érdekelt az adott terület versenyében. (Egy évvel ezelőtt körülbelül kilenczetednyien voltak, akik vagy a vállalkozókat, vagy a "bárki" kategóriát említették.) Minden más válaszlehetőséget jóval kevesebben említettek. **A szakmai kamarákat a megkérdezettek 9%-a tartotta – szintén helyesen – jogosultnak arra, hogy a Versenyhivatalhoz forduljanak.**

Egyéb, téves válaszokat csak elenyésző arányban adtak a megkérdezettek. A válaszadók 8%-ának viszont semmilyen elképzelése nem volt arról, kik előtt áll nyitva a Versenyhivatal ajtaja.

35. tábla

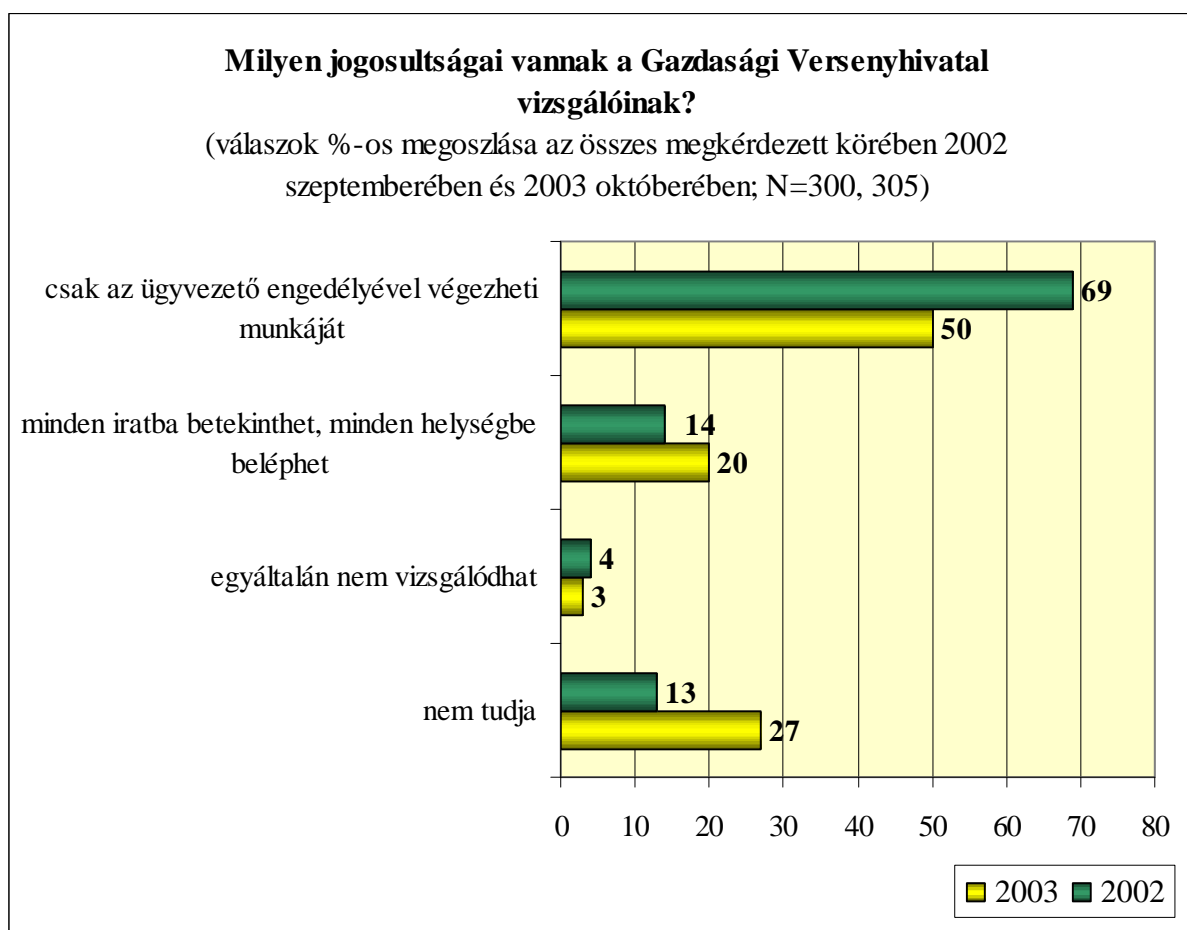

36. tábla

A Versenyhivatal vizsgálói jogosultságairól a megkérdezett vállalatvezetők többségének téves vagy hiányos elképzelései vannak. Mindössze egyötödük van tisztában azzal, hogy a hivatal vizsgálói a vállalkozás minden iratába betekinthesnek és minden helyiségbe beléphetnek. A vállalatvezetők fele tévesen úgy gondolta, a Gazdasági Versenyhivatal vizsgálói csak az ügyvezető vagy a vállalkozás jogi képviselője engedélyével vizsgálódhatnak. További 3%-uk pedig egyenesen úgy gondolta, hogy a hivatal munkatársai egyáltalán nem vizsgálódhatnak a vállalkozásoknál. A téves válaszok mellett a második leggyakoribb, a megkérdezettek több, mint egynegyede által adott felelet a "nem tudom" volt.

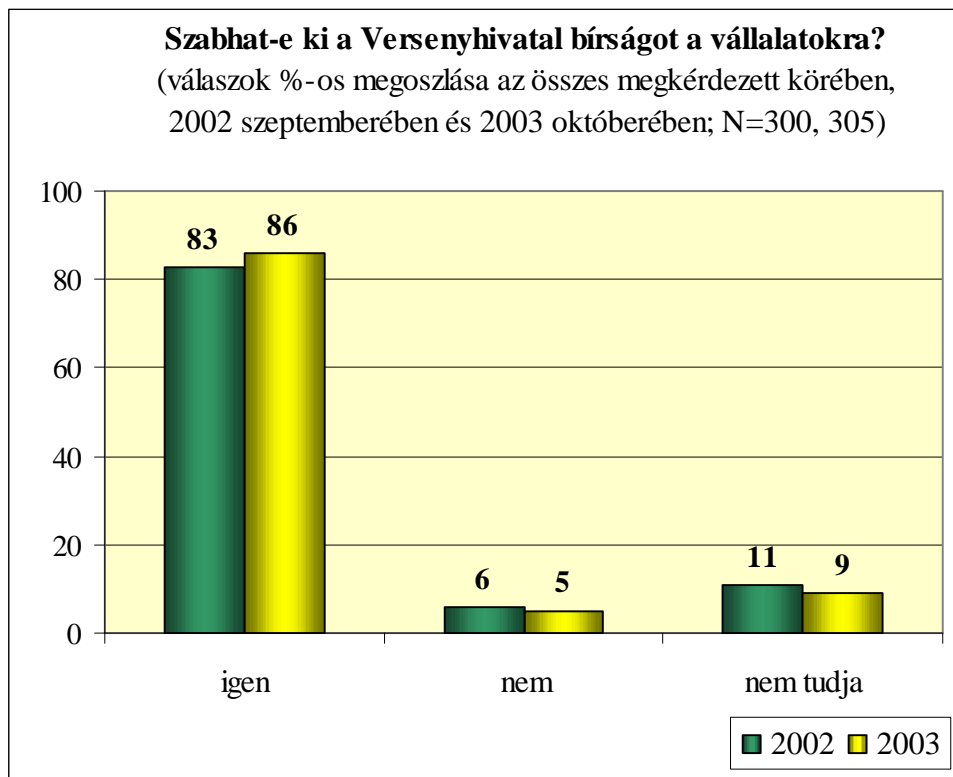
37. tábla

A válaszadók több, mint négyötöde (86%-a) tisztában van azzal, hogy a Versenyhivatalnak jogában áll bírságot kiszabnia a vállalatokra. Ennek ellenkezőjét – tévesen – csak 5%-nyian gondolják, míg a mintába került vállalkozók 9%-a bizonytalan e tekintetben. A válaszok megoszlása ebben a kérdésben nem változott lényegesen tavaly óta. Ami azt mutatja, hogy bár a Versenyhivatal vizsgálati jogosultságait rosszul ismerik a

vállalatvezetők, a lehetséges büntetések egyik – anyagi – fajtájával többnyire tisztában vannak.

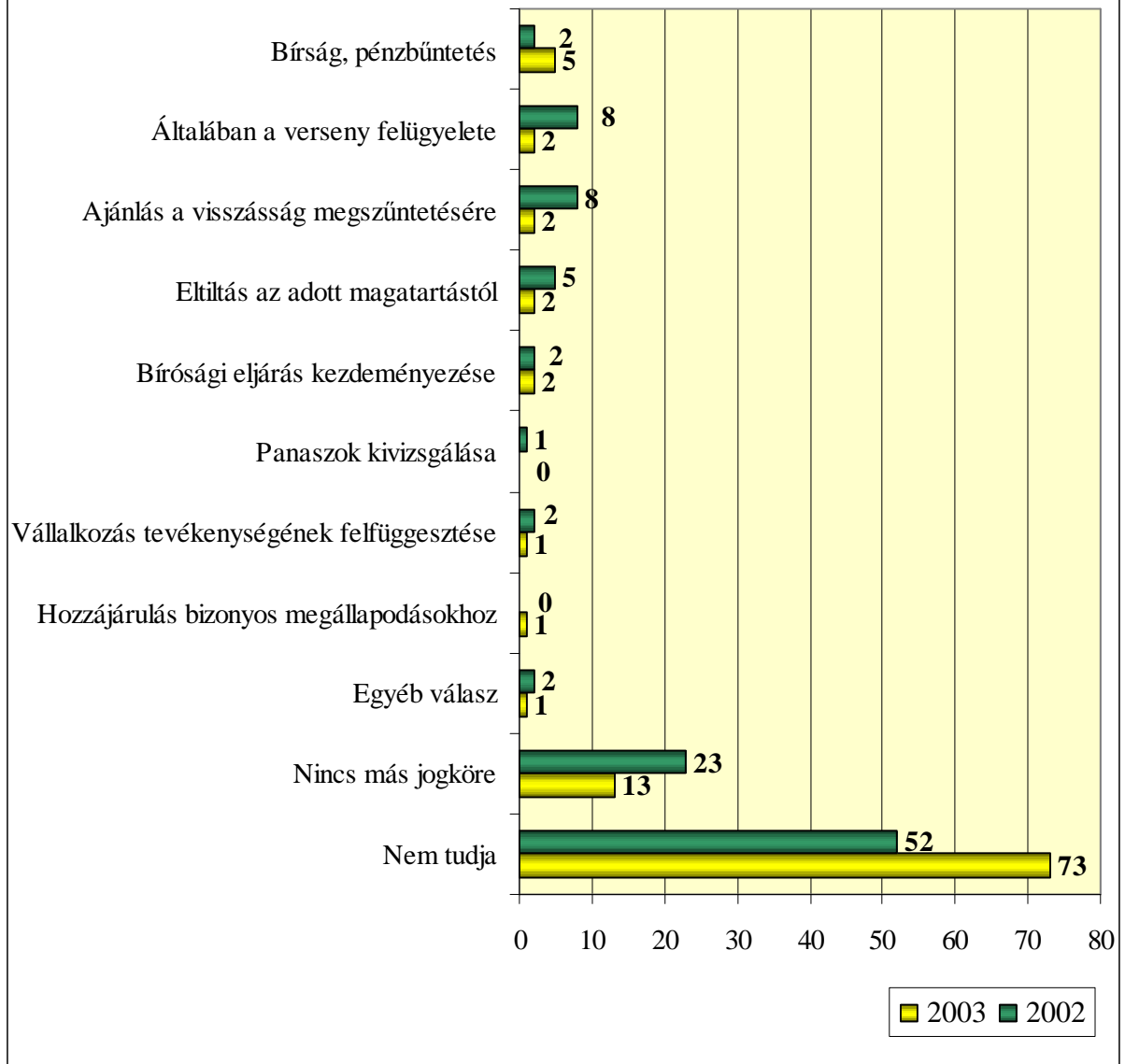
38. tábla

Amikor spontán módon kérdeztünk rá a Versenyhivatal egyéb, további jogosultságaira, a vállalatvezetők többsége nem tudott az elhangzottakon kívül egyéb példát mondani. 73%-uk ezt ki is mondta, míg 13%-uk azt állította, nincs egyéb jogköre a hivatalnak. Egy válaszadó több dolgot is mondhatott volna, de ezzel a lehetőséggel kevesen éltek, és az említett válaszok többsége is elhangzott már a kérdőív korábbi részein, vagy a Versenytörvénnyel vagy magával a Versenyhivatallal kapcsolatban.

39. tábla

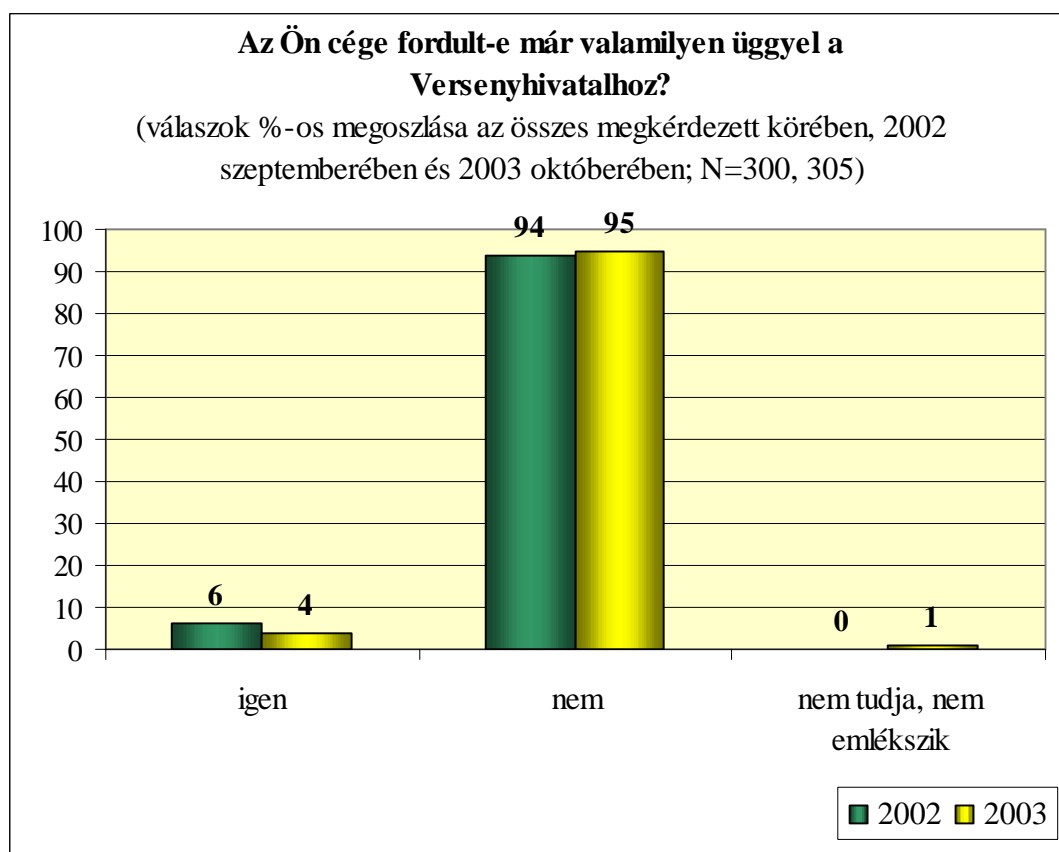
Milyen egyéb hatásköre, jogosultsága van a Versenyhivatalnak?
 (spontán válaszokat említők %-os aránya az összes megkérdezett körében
 2002 szeptemberében és 2003 októberében; N=300, 305)

4.3. Saját tapasztalatok a Versenyhivatalról

Kevés saját tapasztalatuk van a mintába került vállalatoknak a Gazdasági Versenyhivatallal kapcsolatban: a megkérdezett cégek mindössze 4%-a fordult már valamilyen ügygel a hivatalhoz. (Tavaly 6%-uk számolt be erről, de a különbség a statisztikai hibahatáron belül van.)

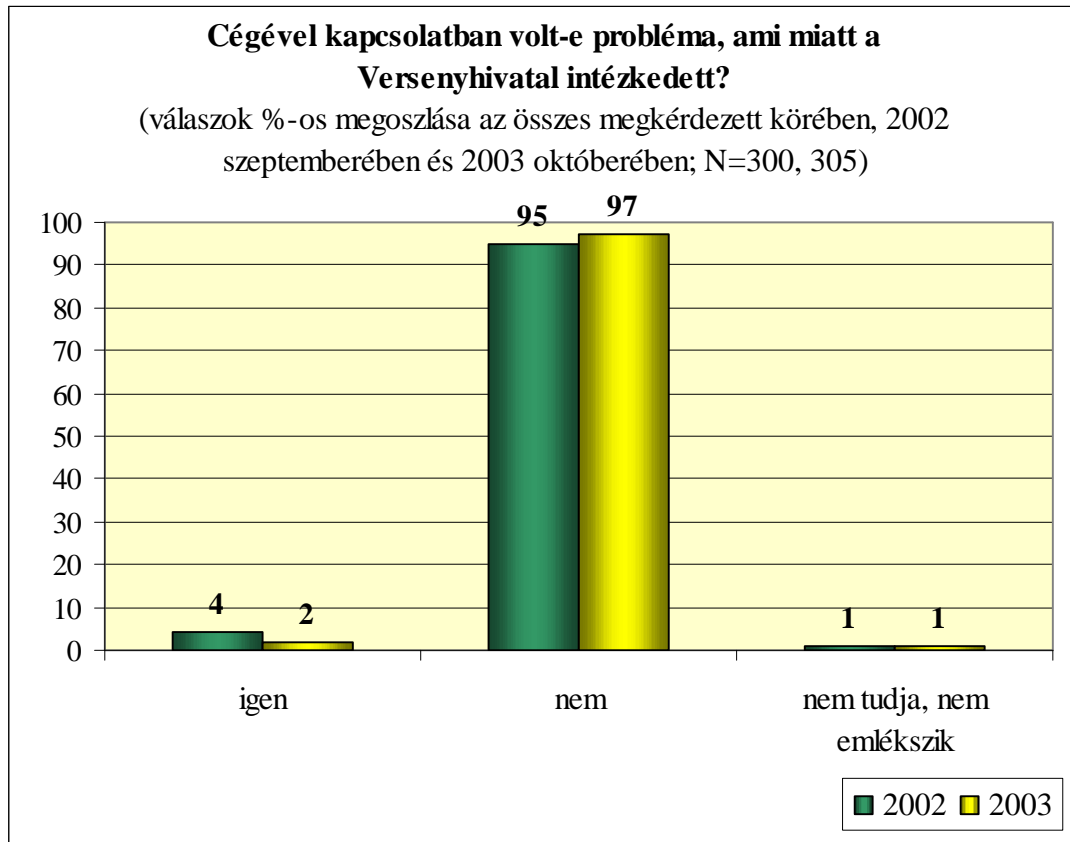
40. tábla

Az egyes vállalat típusok között markáns különbségeket figyelhetünk meg e tekintetben. A vállalat méretének növekedésével, a kérdezett vállalat vezető tulajdonrészének csökkenésével folyamatosan nő azon válaszadók aránya, akik arról számoltak be, hogy már felkeresték a Versenyhivatalt. A nagyvállalatok 9%-a, a tulajdonhányad nélküli válaszadók vállalatainak 8%-a sorolható ebbe a kategóriába. A másik végletet a kisvállalkozások vezetői, a cégük többségi tulajdonosai és a községi vállalatok vezetői jelentik, akik közül legfeljebb egy-egy megkérdezett számolt be arról, hogy cége már fordult valamilyen ügyben a Gazdasági Versenyhivatalhoz.

A megkérdezett vállalati vezetőknek mindössze 2%-a mondta, hogy volt már olyan ügye a Versenyhivatallal, amikor a hivatal kezdeményezte a „találkozást”, azaz valamilyen problémát talált a cégnél. További 1%-a megkérdezetteknek nem emlékezett ilyen esetre, de az ellenkezőjét sem állította. (Az eltérés a tavalyi eredményektől ez alkalommal sem jelentős.)

41. tábla

A vállalatnagyság hatása továbbra is érvényes, míg a kisvállalatok vezetői közül senki sem számolt be arról, hogy cégükkel kapcsolatban intézkedett a Gazdasági Versenyhivatal, addig a nagyvállalatok megkérdezettjeinek 5%-a számolt be ilyen eseményről. Az átlagosnál magasabb még ez az arány azon vállalatvezetők esetében is, akiknek nincs tulajdonuk cégükben (4%), valamint a megyeszékhelyeken tevékenykedő cégek között (5%).

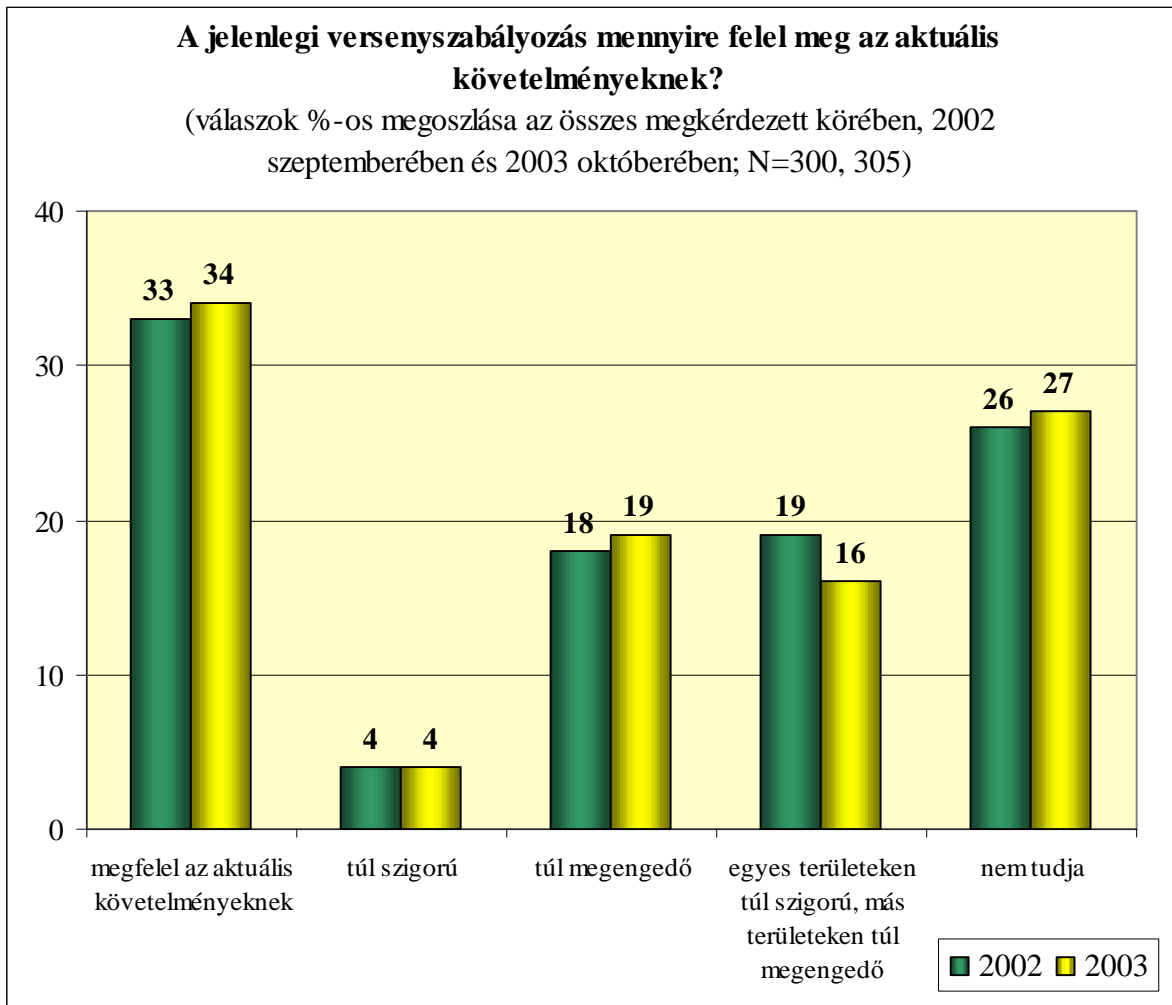
5. A versenyszabályozás értékelése és a vele kapcsolatos EU-csatlakozási várakozások

5.1. Jelenlegi versenyszabályozás

A jelenlegi versenyszabályozás megítélése továbbra is erősen megosztja a kérdezett vállalatvezetőket. Az egyes véleménycsoportok nagysága nem változott számottevően az elmúlt egy évben. A kérdezettek legnagyobb, egyharmados csoportja szerint a jelenlegi versenyszabályozás megfelel az aktuális követelményeknek, de összességében többen vannak az elégedetlenek. A válaszadók 16% azért elégedetlen vele, mert bizonyos területeken túl szigorú, más területeken meg túl engedékeny, csaknem egyötödük túl megengedőnek tartja a piaci verseny jelenlegi szabályozását, míg 4%-uk éppen ellenkező véleményen van, ők túl szigorúnak ítélik az aktuális versenyszabályokat. Igen jelentős, 27%-os a bizonytalanok aránya is.

A vállalatok méretének növekedésével és a kérdezettek tulajdonhányadának csökkenésével nő az elégedett aránya. Nem elhanyagolható az egyes szektorok közötti különbség sem: az ipari vállalatok vezetői lényegesen elégedettebbek, mint a kereskedelmi cégek vezetői. A fővárosi megkérdezettek másokhoz képest kevésbé elégedettek, rájuk inkább a bizonytalanság a jellemző.

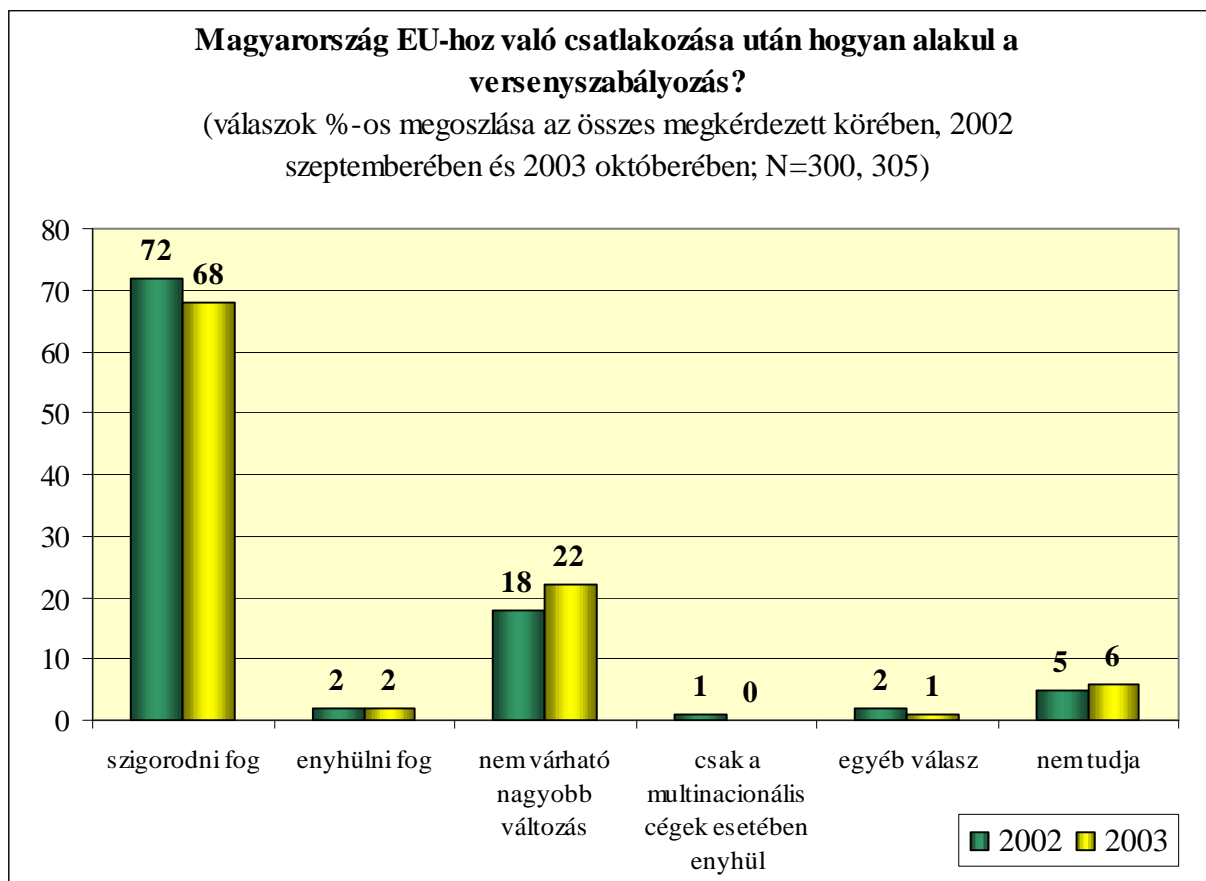
42. tábla

5.2. Az Európai Unióhoz való csatlakozás várt hatása a versenyszabályozásra

Az ország Európai Unióhoz való csatlakozásával kapcsolat versenyszabályozási várakozásokban nem következett be lényeges változás az elmúlt év folyamán. **A vállalatvezetők túlnyomó többsége, 68%-a – indokolatlanul – a verseny szigorúbb szabályozására számít az Európai Unióhoz való csatlakozás következtében.** Alig több, mint egyötödükről állítható, hogy reális várakozásai vannak, azaz nem számít jelentős változásra. Mindössze 2% azok aránya, akik – tévesen – enyhülésre számítanak. További 1% egyéb válaszokat fogalmazott meg, míg 6% bizonytalan volt.

43. tábla

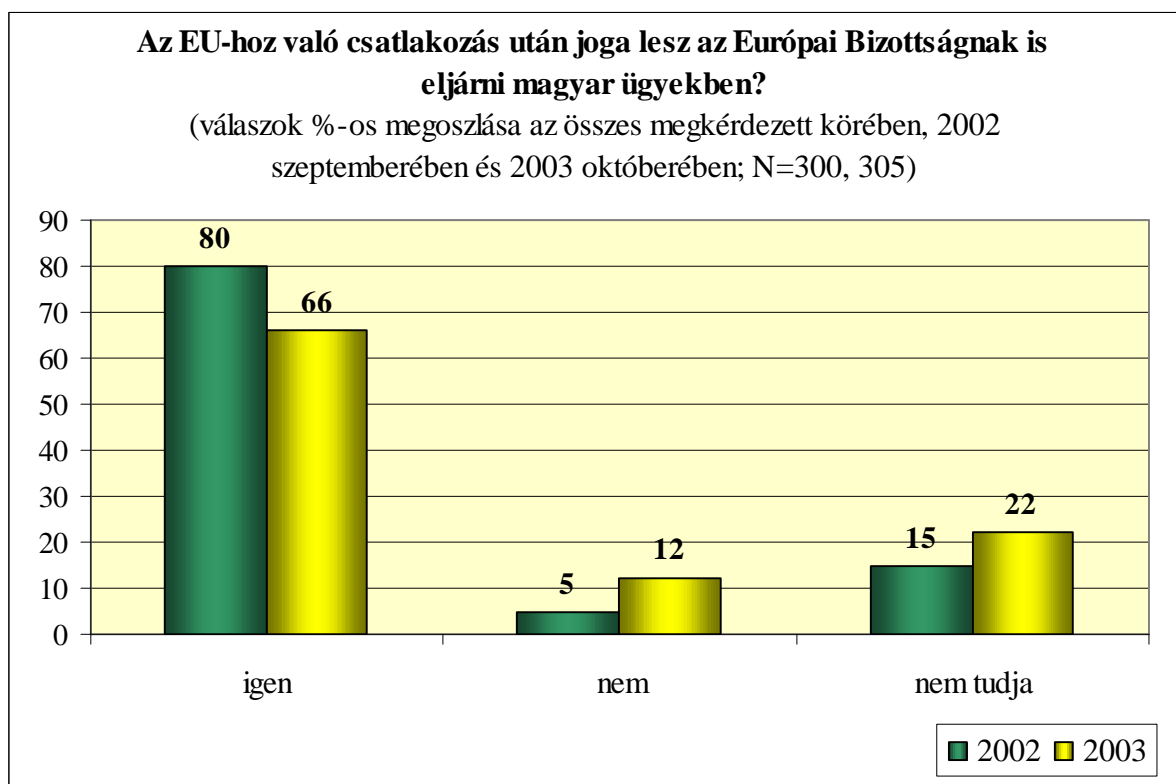

A kisvállalkozások vezetői, valamint a jelentős vagy többségi tulajdoni hányaddal rendelkező vállalatvezetők másoknál nagyobb arányban vélik úgy, hogy Magyarország EU-csatlakozása után szigorodni fog a versenyszabályozás. Az átlagosnál többen tartanak ettől a kereskedelmi és a fővárosban tevékenykedő cégek vezetői közül is. A reális várakozásokkal rendelkező, azaz

jelentős változásra nem számító cégvezetők aránya a vállalkozás méretével párhuzamosan nő, de az átlagosnál magasabb az ipari vállalatok vezetői között is.

A megkérdezett vezetők kétharmada jól tudja, hogy a csatlakozás után az Európai Bizottságnak joga lesz eljárni magyar ügyekben, magyar vállalkozásokkal kapcsolatban. (Egy évvel ezelőtt még négyötödük vélekedett így.) Ellenkező véleményen a válaszadók 12%-a volt, míg több, mint egyötödük nem tudott egyértelmű választ adni.

44. tábla

A vállalkozások vizsgált sajátosságai csak kis mértékben befolyásolják a vélemények megoszlását. A vállalatában többségi tulajdonhányaddal rendelkezők és a fővárosi cégek vezetői közül mindenesetre az átlagosnál kevesebben vannak tisztában azzal, hogy az ország EU-csatlakozása után az Európai Bizottság is eljárhat magyar vállalkozásokkal kapcsolatban.